

Alkalmazott tudományok – Irodalom - Nyelvtudomány

*Lektorálták: Dr. Fehér Zsuzsanna (PEME)
Prof. Dr. M. H. Tewolde (Edutus)*

Tartalom

<i>Fekete Imre: Ekvivalens Lax-stabilitási fogalom és alkalmazása a transzport egyenletre – ELTE, Matematika Doktori Iskola.....</i>	<i>261</i>
<i>Bognár Anna: Giacomo Leopardi olasz költő filozófusi rangja – DE, Olasz Irodalomtudományi Iskola.....</i>	<i>269</i>
<i>Demeter Gáborné: Anyanyelvi tankönyvek mentális hozzáférhetőségének vizsgálata tanulásban akadályozott tanulók esetében - PTE, Nyelvtudományi Doktori Iskola.....</i>	<i>272</i>
<i>Illés Zsófia: Érvelés – Döntés – Meggyőzés – BME, Tudományfilozófia és Tudománytörténet Doktori Iskola.....</i>	<i>277</i>
<i>Baranyi Gyula Barnabás: Epistemology, Truth, and Interpretation in Christopher Nolan's Memento and Its Critical Discourse, DE,BTK.....</i>	<i>284</i>
<i>Szecskó Adrienn: A köznyelvben konyhai eszközöket jelölő szavak a francia argóban a 19. század második felében és a 20. század elején - ELTE, Nyelvtudományi Doktori Iskola.....</i>	<i>298</i>
<i>Viktória Seprenyi: "a struggle of borders" cross-cultural identity formation in sandra cisneros's the house on mango street and caramelo By University of Debrecen Institute of English and American Studies (Supervisor: Dr. Németh Lenke Mária).....</i>	<i>308</i>
<i>Dányi Tibor Zoltán: A jövőtervezés esélyei a pécsi szociálistakás-gazdálkodásban – PTE - PMMIK - Breuer Marcell Doktori Iskola.....</i>	<i>316</i>
<i>Dr. Horváth Gábor - Földvári Attila: Egyenletmegoldhatóság bonyolultsága szemipattern csoportok felett – DE, Természettudományi és Technológiai Kar Matematikai Intézet, Algebra és Számelmélet tanszék.....</i>	<i>322</i>

A stabilitás az egyik legalapvetőbb követelmény a numerikus modellel szemben. A cikkben elméleti és gyakorlati szempontól vizsgáljuk a bevezetett N -stabilitás fogalmát. Igazoljuk, hogy nemlineáris operátoregyenletek esetén az N -stabilitás a konzisztencia mellett garantálja a konvergenciát. A fogalom egyik nagy előnye, hogy lineáris esetben ekvivalens a klasszikus Lax-féle stabilitással. Az elméletet a gyakorlatba is átültetjük: a centralizált Crank–Nicolson-módszert alkalmazva a Dirichlet-peremfeltételű, transzport kezdetiérték feladat N -stabilitását igazoljuk.

1- Bevezetés

A valós életben megjelenő jelenségek (természetben, közgazdaságban, stb.) megértéséhez és leírásához tapasztalatokon, törvényszerűségeken alapuló modelleket konstruálnak az adott tudományág képviselői. Ezen modellek megoldását numerikus módszerek segítségével közelíthetjük. Így az alkalmazott matematikában a cél a numerikus módszer kvalitatív tulajdonságai közül a legfontosabbnak, a stabilitás tulajdonságának a garantálása.

Tipikusan ezen modelleket Banach-térbeli operátoregyenletek segítségével írhatjuk le. Lineáris operátorok esetén az első stabilitási fogalmat Kantorovich definiálta ([3]). A lineáris elmélet alaposan tárgyalta és széles körben ismert. Az egyik alaptétel az erősen folytonos félcsoportok absztrakt kezdetiérték feladatára vonatkozó Lax–Richtmyer–Kantorovich ekvivalencia tétel ([4]), míg a másik a lineáris operátoregyenletekre vonatkozó Sanz–Serna–Palencia tétel ([6]). Előbbi esetén a stabilitás (konzisztencia mellett) szükséges és elégséges feltétele a konvergenciának, utóbbi esetében ez csak két további feltétellel garantálható.

Ugyanakkor nemlineáris operátoregyenletekkel kapcsolatos eredmények elvétve voltak. Absztrakt elméleti felépítésére López–Marcos és Sanz–Serna ([5], [7]) tettek kísérletet, azonban ez a megközelítési mód megrekedt. Ezt értelmezték újra és igazoltak nemlineáris elméletbeli eredményeket [1] szerzői. Fő eredményükként megmutatták, hogy a stabilitás csak elégséges feltétele a konvergenciának (szemben a lineáris elmélettel). Továbbá [2]-ben bevezetett N -stabilitási fogalomnak köszönhetően az elméletet periodikus peremfeltételű, reakció-diffúziós kezdetiérték feladat megoldására alkalmazták.

Ezen cikk keretein belül igazoljuk, hogy N -stabilitás esetén a "numerikus analízis alaptétele" igaz nemlineáris operátoregyenletekre. Emellett megmutatjuk, hogy lineáris operátorok esetén a bevezetett N -stabilitási fogalom ekvivalens a klasszikus Lax-féle stabilitási fogalommal. Az absztrakt felírási mód előnyeit továbbá a Dirichlet-peremfeltételű, transzport kezdetiérték feladat N -stabilitásvizsgálata során szemléltetjük. A feladatra a centralizált Crank–Nicolson-módszert alkalmazzuk, továbbá meghatározzuk annak idő és tér konvergenciarendjét.

1.1 Matematikai háttér

Ebben a részben [1] alapján közöljük a nemlineáris operátoregyenletek felírásának absztrakt módját és a legalapvetőbb definíciókat. A valós életben felmerülő matematikai modellek az alábbi - általában nemlineáris - operátoregyenlet alakját ölti:

$$F(u) = 0, \tag{1}$$

ahol $F : D \rightarrow Y$ egy nemlineáris operátor, $D \subset X$, X és Y normált terek. Az elméleti numerikus analízisben általában feltesszük, hogy létezik egyértelmű megoldás, melyet $\bar{u}$ -sal jelölünk. Az (1) feladatot tömören a $P = (X, Y, F)$ hármasaként írhatjuk. A továbbiakban csak P feladatként hivatkozunk rá.

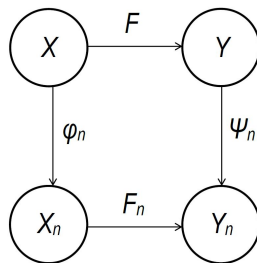
Numerikus módszer alkalmazásakor feladatok sorozatához jutunk, mely az alábbi alakban írható:

$$F_n(u_n) = 0, \quad n = 1, 2, \dots, \quad (2)$$

ahol X_n, Y_n normált terek, $D_n \subset X_n$ és $F_n : D_n \rightarrow Y_n$. Ha létezik (2) megoldása, akkor azt $\bar{u}_n$ -sal jelöljük.

Definíció 1 Azt mondjuk, hogy a $D = (\varphi_n, \psi_n)_{n \in \mathbb{N}}$ sorozat egy diszkretizáció, ha φ_n (hasonlóan ψ_n) restriktív operátor X -ből X_n -be (hasonlóan Y -ből Y_n -be).

A bevezett definíciók segítségével az általános sémát az 1. ábra illusztrálja.

Ábra 1: A numerikus módszer általános sémája.

A második fejezet könnyebb érthetősége érdekében további három definíciót adunk.

Definíció 2 Az $e_n = \varphi_n(\bar{u}) - \bar{u}_n \in X_n$ elemet globális diszkretizációs hibának nevezzük. Az $l_n(v) = F_n(\varphi_n(v)) - \psi_n(F(v)) \in Y_n$ elemet a v elemen vett lokális diszkretizációs hibának nevezzük.

A cikkben mindig feltesszük, hogy $\psi_n(0) = 0$. Magától értetődő módon a megoldáson vett lokális diszkretizációs hiba: $l_n(\bar{u}) = F_n(\varphi_n(\bar{u}))$.

Definíció 3 Azt mondjuk, hogy a P feladatra alkalmazott D diszkretizáció konvergens, ha a

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \|e_n\|_{X_n} = 0$$

egyenlőség teljesül.

Definíció 4 A P feladatra alkalmazott D diszkretizáció konzisztens a $v \in D$ elemen, ha egy indextől kezdve $\varphi_n(v) \in D_n$ és a

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \|l_n(v)\|_{Y_n} = 0$$

egyenlőség teljesül.

A numerikus analízisben az egyik legfontosabb feladat annak garantálása, hogy a numerikus megoldások sorozata az eredeti feladat $\bar{u}$ megoldásához tartson. Önmagában a konzisztencia nem garantálja a konvergenciát, így szükségünk van plusz feltételre. Ez lesz a stabilitás.

Tekintsünk lineáris feladatok sorozatát:

$$L_n(u_n) = 0, \quad n = 1, 2, \dots, \quad (3)$$

ahol minden n -re L_n egy lineáris operátor és $L_n : D_n \rightarrow Y_n$. A (3) feladat megoldhatósága érdekében feltesszük az $L_n^{-1} : Y_n \rightarrow D_n$ operátorok létezését. Ebben az esetben jól tudjuk, hogy a stabilitás az $\|L_n^{-1}\|_{\text{Lin}(Y_n, X_n)} \leq S$ egyenlőtlenség teljesülését jelenti, ahol S pozitív konstans.

Ekkor a konzisztencia és a stabilitás garantálja a konvergenciát. Numerikus analízisben szokás még ezt a "numerikus analízis alaptételének" nevezni.

2- A klasszikus stabilitási fogalom általánosítása

A lineáris stabilitás fogalma alapvető eredményeket ad. Ugyanakkor ezek eléréséhez teljes mértékben kihasználjuk az L_n operátorok linearitását. Felmerülhet a kérdés, hogyan általánosíthatjuk úgy ezt a fogalmat, hogy a kívánt eredmények megmaradjanak.

2.1 N-stabilitás

Konvergencia esetén az e_n globális diszkretizációs hiba nullához tart. Konzisztencia esetén csak a lokális diszkretizációs hibáról tudunk érdemlegeset. Intuitív módon ez azt jelenti, ha $l_n(\bar{u}) = F_n(\varphi_n(\bar{u})) - F(\bar{u}_n)$ kicsi, akkor elvárhatjuk, hogy $e_n = \varphi(\bar{u}) - \bar{u}_n$ is kicsi legyen. Mivel $\bar{u}$ ismeretlen, így első megközelítésben az összes D_n -beli elempárra megköveteljük az előző tulajdonságot. Nevezetesen azt, hogy

$$\|z_n - w_n\|_{X_n} \leq S \|F_n(z_n) - F_n(w_n)\|_{Y_n} \quad (4)$$

teljesüljön tetszőleges $z_n, w_n \in D_n$ esetén és az S stabilitási konstans független legyen a rácsparaméterektől.

Ez az ötlet vezet az alábbi definícióhoz.

Definíció 5 A P feladatra alkalmazott D diszkretizáció N -stabil, ha létezik olyan S pozitív stabilitási konstans, hogy tetszőleges $z_n, w_n \in D_n$ esetén a (4) becslés teljesül.

Az N -stabilitás az angol *natural* (természetes) szó kezdőbetűjéből származik. Lineáris esetben az 5. Definíció olyan S stabilitási konstans létezését jelenti, melyre tetszőleges $s_n \in D_n$ esetén az

$$\|s_n\|_{X_n} \leq S \|L_n(s_n)\|_{Y_n} \quad (5)$$

becslés teljesül. Az (5) becslés három alapvető tulajdonságot eredményez:

- Tetszőleges (3) alakú feladat esetén az (5) becslés az $L_n(s_n) = 0$ egyenlőséget jelenti.

Ebből az $s_n = 0$ egyenlőség következik, azaz, hogy az L_n operátor injektív és így L_n^{-1} létezik. Továbbá a stabilitási korlát a (3) alakú feladatok megoldásának egyértelműségét implikálja.

- Az i, és (5) tulajdonságoknak köszönhetően igaz, hogy

$$\|L_n^{-1}(r_n)\|_{X_n} \leq S \|r_n\|_{Y_n}$$

tetszőleges $r_n \in Y_n$ esetén. Emellett a normában való egyenletes korlátosság is igaz, azaz, hogy $\|L_n^{-1}\|_{\text{Lin}(Y_n, X_n)} \leq S$.

- Az (5) becslés értelmében teljesül a "numerikus analízis alaptétele":

Konzisztencia + Stabilitás $\Rightarrow$ Konvergencia.

Továbbá L_n linearitását az $e_n = \varphi_n(\bar{u}) - \bar{u}_n$ helyettesítéssel kapjuk, hogy

$$\|\varphi_n(\bar{u}) - \bar{u}_n\|_{X_n} \leq S \|L_n(\varphi_n(\bar{u})) - L_n(\bar{u}_n)\|_{Y_n},$$

mely az

$$\|e_n\|_{X_n} = \|\varphi_n(\bar{u}) - \bar{u}_n\|_{X_n} \leq S \|L_n(\varphi_n(\bar{u}))\|_{Y_n} = S \|l_n(\bar{u})\|_{Y_n}$$

becsléshez vezet. Konzisztens módszer esetén ez pontosan a konvergenciát eredményezi.

Az első két tulajdonságból láthatjuk, hogy az N -stabilitásból következik a klasszikus Lax-féle stabilitási fogalom. Ugyanakkor a vissza irány is igaz, mivel

$$\|s_n\|_{X_n} = \|L_n^{-1}L_n(s_n)\|_{Y_n} \leq \|L_n^{-1}\|_{Lin(Y_n, X_n)} \|L_n(s_n)\|_{Y_n} \leq S \|L_n(s_n)\|_{Y_n}.$$

Mindezeknek köszönhetően kijelenthetjük, hogy lineáris feladatok esetén az N -stabilitás és a klasszikus Lax-féle stabilitás ekvivalens fogalmak. Nemlineáris operátorok esetén az alábbi eredmény adható.

Tétel 6 *Tegyük fel, hogy*

- az (1)-(2) feladatoknak létezik megoldása,
- a P feladatra alkalmazott D diszkretizáció konzisztens és N -stabil $\bar{u}$ -on az S stabilitási konstanssal.

Ekkor a P feladatra alkalmazott D diszkretizáció konvergens és konvergenciarendje nem kevesebb, mint a konzisztenciarendje.

Bizonyítás. Az N -stabilitásnak köszönhetően igaz, hogy

$$\|e_n\|_{X_n} = \|\varphi_n(\bar{u}) - \bar{u}_n\|_{X_n} \leq S \underbrace{P F_n(\varphi_n(\bar{u})) - F_n(\bar{u}_n)}_{=0} P_{Y_n},$$

mely az

$$\|e_n\|_{X_n} \leq S \|F_n(\varphi_n(\bar{u}))\|_{Y_n} = S \|l_n(\bar{u})\|_{Y_n}$$

egyenlőtlenséghez vezet. Azaz konzisztens módszer esetén a módszer konvergens.

Megjegyzés 7 *Formálisan így ismét igaz a "numerikus analízis alaptétele":*

$$\text{Konzisztencia} + N\text{-Stabilitás} \Rightarrow \text{Konvergencia}.$$

Van azonban egy lényegi különbség a lineáris esettel szemben. Nevezetesen az, hogy a 6. Tétel a (2) feladat numerikus megoldásainak létezését nem garantálja.

2.2 A transzport egyenlet N -stabilitása

Ahogy azt már láthattuk, az N -stabilitás ekvivalens a klasszikus stabilitási fogalommal és nemlineáris esetben kielégíti a "numerikus analízis alaptételét". Ugyanakkor a fogalomnak további nagy előnye is van. Nevezetesen az, hogy újfajta eljárást biztosít időfüggő feladatok numerikus megoldásainak stabilitásvizsgálatára.

Ebben a fejezetben a fogalmat a Dirichlet-peremfeltételű, transzport kezdetiérték feladatra alkalmazzuk. Azaz tekintsük az alábbi feladatot:

$$\partial_t u(t, x) + a \partial_x u(t, x) = 0, \quad x \in \mathbf{R}, a \in \mathbf{R}, t \in [0, T], \quad (6)$$

$$u(t, x) = 0, \quad x \in \mathbf{R}, t \in [0, T], \quad (7)$$

$$u(0, x) = u^0(x), \quad x \in \mathbf{R}, \quad (8)$$

ahol $T \in \mathbf{R}^+$. A (6) egyenletben a konstans paraméterérték. A (7)-(8) feltételek az alábbiak: a Dirichlet-peremfeltétel és az u^0 kezdeti függvény.

Könnyen látható, hogy a (6)-(8) folytonos feladat (1) alakjába írható. Továbbá $u^0(x)$ legyen olyan kezdeti függvény, hogy a (6)-(8) feladatnak létezzék egyértelmű, elegendően sima megoldása. A D diszkretizáció konstruálásához definiálnunk kell mind a térbeli, mind az időrétegbeli rácshálót. A térbeli rácspontok halmaza az alábbi:

$$\{x_j = jh, \text{ ahol } j = 1, \dots, n, h = 1/n, n \in \mathbf{N}, n \geq 2\}.$$

Az időrétegek pedig az alábbiak:

$$\{t_k = k\delta, \text{ ahol } k = 0, \dots, K, \delta = T/K\}.$$

A $j=1, \dots, n$ és $k=0, \dots, K-1$ indexekre a centralizált Crank-Nicolson módszer a transzport egyenletre a következőt eredményezi:

$$u_j^{k+1} + \frac{\delta a}{4h}(u_{j+1}^{k+1} - u_{j-1}^{k+1}) = u_j^k + \frac{\delta a}{4h}(u_{j+1}^k - u_{j-1}^k). \quad (9)$$

A diszkretizáció a kezdetiértékre azt jelenti, hogy

$$u_j^0 - u^0(x_j) = 0, \quad j = 1, \dots, n. \quad (10)$$

Következő lépésként a (9)-(10) egyenleteket (2) alakjába írjuk fel. Ehhez definiáljuk a K_n rácsfüggvények vektorterét az $x_j : 1 \leq j \leq n$ rácspontokban. Ha az u_j^k elemet minden egyes t_k időrétegen nézünk tetszőleges k esetén, akkor a kapott u^k vektor K_n eleme. Definiáljuk az 1. Definícióban szereplő φ_n, ψ_n restriktációs operátorokat vetítő operátorokként.

Bevezetve az $R = a\delta/h$ jelölést, a (9)-(10) egyenletek az alábbi alakot öltik:

$$u^{k+1} + D_{Dir} u^{k+1} = u^k - D_{Dir} u^k, \quad k = 0, \dots, K-1, \quad (11)$$

$$u^0 - \varphi_n(u^0) = 0, \quad (12)$$

ahol $u^0 = (u^0(x_1), \dots, u^0(x_n)) \in K_n$ és D_{Dir} a Dirichlet-peremfeltételű standard diszkretizációs mátrixot jelöli, azaz

$$D_{Dir} = \begin{pmatrix} 0 & \frac{R}{4} & 0 & \dots & 0 & 0 & 0 \\ -\frac{R}{4} & 0 & \frac{R}{4} & 0 & \dots & 0 & 0 \\ 0 & -\frac{R}{4} & 0 & \frac{R}{4} & 0 & \dots & 0 \\ \vdots & \ddots & \ddots & \ddots & \ddots & \ddots & \vdots \\ 0 & \dots & 0 & -\frac{R}{4} & 0 & \frac{R}{4} & 0 \\ 0 & \dots & \dots & 0 & -\frac{R}{4} & 0 & \frac{R}{4} \\ 0 & 0 & 0 & \dots & 0 & -\frac{R}{4} & 0 \end{pmatrix}. \quad (13)$$

Definiáljuk a diszkrét normált tereket a következő módon:

$$X_n = Y_n = \underbrace{K_n \times \dots \times K_n}_{K+1}, \text{ azaz } v_n := (v^0, \dots, v^K) \in X_n.$$

Legyen $v_n \in X_n$ tetszőleges elem és $\eta_n = (\eta^0, 0, \dots, 0) \in Y_n$ jelölje annak képét. Ekkor az $F_n: X_n \rightarrow Y_n$ leképezés az $F_n(v_n) = \eta_n$ alakba írható. Bevezetve a $Q_1 = (I + D_{Dir})$ és $Q_2 = (I - D_{Dir})$ jelöléseket a (11)-(12) diszkretizációra igaz, hogy

$$Q_1 v^{k+1} = Q_2 v^k, \quad k = 0, \dots, K-1, \quad (14)$$

$$v^0 = \eta^0. \quad (15)$$

Q_1 inverzének létezéséhez azt a tényt használjuk ki, hogy D_{Dir} egy ferdén szimmetrikus mátrix. Ebből kifolyólag a sajátértékei a képzetes tengelyen vannak, így a $Q_1 = (I + D_{Dir})$ mátrixnak a nulla nem sajátértéke, azaz a mátrix reguláris. Ekkor a (14)-(15) egyenleteket úgy írhatjuk, hogy

$$\begin{aligned} v^{k+1} &= Q_1^{-1} Q_2 v^k, \quad k = 0, \dots, K-1, \\ v^0 &= \eta^0. \end{aligned}$$

A fenti rekurziót alkalmazva, majd az utolsó tagnál $v^0 = \eta^0$ helyettesítést elvégezve a két egyenlet a $k = 0, 1, \dots, K$ indexekre az alábbi adja:

$$v^k = (Q_1^{-1} Q_2)^k \eta^0. \quad (16)$$

Az N -stabilitás igazolásához a következő normákat definiáljuk:

- K_n -ben: $\|v^k\|_{K_n} = \max_{1 \leq j \leq n} |v^k(x_j)| = \|v^k\|_{\infty}$,
- X_n -ben: $\|v_n\|_{X_n} = (\sum_{j=0}^K \|v^j\|_{K_n}^2)^{1/2}$,
- Y_n -ben: $\|v_n\|_{Y_n} = (\sum_{j=0}^K \|v^j\|_{K_n}^2)^{1/2}$.

A bevezetett normák és az indukált norma segítségével a (16) egyenletre a következő becslést adhatjuk:

$$\|v_n\|_{X_n} = \|(Q_1^{-1} Q_2)^k \eta^0\|_{X_n} \leq \|Q_1^{-1} Q_2\|_2^k \|\eta^0\|_{X_n}. \quad (17)$$

A (17) jobb oldalára szeretnénk alkalmas becslést nyerni. Ehhez először az alábbi lemmát igazoljuk.

Lemma 8 *Tetszőleges $k = 0, \dots, K$ esetén igaz, hogy*

$$\|Q_1^{-1} Q_2\|_2^k = 1. \quad (18)$$

Bizonyítás. A (13) képletben szereplő D_{Dir} mátrix ferdén szimmetrikus ($D_{Dir}^* = -D_{Dir}$).

Továbbá tetszőleges $M \in \mathbb{R}^{n \times n}$ mátrixra fennáll, hogy $\|M\|_2^2 = \rho(MM^*)$. Ezeket a tulajdonságokat a (18) egyenletre figyelembe véve írhatjuk, hogy

$$\begin{aligned} \|Q_1^{-1} Q_2\|_2^2 &= \|(I + D_p)^{-1} (I - D_p)\|_2^2 \\ &= \rho((I + D_p)^{-1} (I - D_p) [(I + D_p)^{-1} (I - D_p)]^*) \\ &= \rho((I + D_p)^{-1} (I - D_p) (I - D_p)^* [(I + D_p)^{-1}]^*) \\ &= \rho((I + D_p)^{-1} (I - D_p) (I + D_p) [(I + D_p)^{-1}]^*) \\ &= \rho((I + D_p)^{-1} (I + D_p) (I - D_p) [(I + D_p)^{-1}]^*) \\ &= \rho((I - D_p) [(I + D_p)^{-1}]^*) = \rho((I + D_p)^{-1} (I - D_p)^*) \\ &= \rho((I + D_p)^{-1} (I + D_p)) = 1. \end{aligned}$$

Ez pedig pontosan az állítást jelenti.

Használjuk ki, hogy $\|\cdot\|_{X_n} \equiv \|\cdot\|_{Y_n}$, $F_n(v_n) = \eta_n = (\eta^0, 0, \dots, 0)$. Továbbá a 8. Lemma eredményének köszönhetően kapjuk, hogy a (17) egyenletre igaz:

$$\|v_n\|_{X_n} \leq \|F_n(v_n)\|_{Y_n}. \quad (19)$$

Tetszőleges $z_n, w_n \in X_n$ elemek esetén jelölje ζ_n és ξ_n az ő képüket, azaz azt, hogy $F_n(z_n) = \zeta_n$ és $F_n(w_n) = \xi_n$, ahol $\zeta_n = (\zeta^0, 0, \dots, 0)$ és $\xi_n = (\xi^0, 0, \dots, 0)$. Mindezek következtében írhatjuk, hogy

$$z^{k+1} = Q_1^{-1} Q_2 z^k, \quad k = 0, \dots, K-1, \quad (20)$$

$$z^0 = \zeta^0,$$

$$w^{k+1} = Q_1^{-1} Q_2 w^k, \quad k = 0, \dots, K-1, \quad (21)$$

$$w^0 = \xi^0.$$

A (21) egyenletből a (20) egyenletet kivonva kapjuk, hogy

$$z^{k+1} - w^{k+1} = Q_1^{-1} Q_2 (z^k - w^k), \quad k = 0, \dots, K-1.$$

A (19) becslés eredményét a $v_n = z_n - w_n$ elemre alkalmazva a következő becslést nyerjük:

$$\|z_n - w_n\|_{X_n} \leq \|\zeta^0 - \xi^0\|_{Y_n} = \|F_n(z_n) - F_n(w_n)\|_{Y_n}.$$

Könnyen látható módon a fenti becslés $S = 1$ választása mellett (4) alakjában van, azaz ez a következő állítást jelenti.

Tétel 9 *A centralizált Crank–Nicolson-módszer N -stabil a (6)-(8) feladatra, azaz a Dirichlet-peremfeltételű transzport kezdetiérték feladatra.*

φ_n, ψ_n	vetítő operátor
K_n	rácsfüggvények vektortere
$X_n \equiv Y_n$	$\underbrace{K_n \times \dots \times K_n}_{K+1}$
$\ v^k\ _{K_n}$	$\max_{1 \leq j \leq n} v^k(x_j) $
$\ v_n\ _{X_n} \equiv \ v_n\ _{Y_n}$	$(\sum_{j=0}^K \ v^j\ _{K_n}^2)^{1/2}$

Táblázat 1: Operátorok, normált terek és normák definiálása.

Ahogy láthattuk az N -stabilitás gyakorlati szempontból is előnyös fogalom. A transzport egyenlet stabilitásvizsgálata során a kulcsmozzanat a restriktív operátorok, diszkrét feladatok normált tereinek és a hozzá tartozó normák definiálása volt. Ezt foglaltuk össze a fenti 1. táblázat keretein belül.

Közismert tény, hogy a centralizált Crank–Nicolson-módszer konzisztenciarendje térben és időben egyaránt kettő. Így a 6. Tétel és 9. Tétel eredményeit felhasználva az alábbi következtetést vonhatjuk le.

Következmény 10 *A centralizált Crank–Nicolson-módszer térben és időben másodrendben konvergens módszer a (6)-(8) Dirichlet-peremfeltételű transzport kezdetiérték feladatra.*

Hivatkozások

- I. Faragó, M. E. Mincsovcics and I. Fekete, Notes on the basic notions in nonlinear numerical analysis, *EJQTDE, Proc. 9th Coll. QTDE, No. 6* (2012), pp. 1–22.
- I. Fekete and I. Faragó, A stability approach for reaction-diffusion problems, *Applied Computational Intelligence and Informatics (SACI), 8th IEEE International Symposium* (2013), pp. 191–195.
- L. V. Kantorovich, *Functional analysis and applied mathematics (oroszul), UMN3*, 28, No. 6 (1948), pp. 89–185.
- P. D. Lax and R. D. Richtmyer, Survey of the stability of linear finite difference equations, *Comm. Pure Appl. Math.*, 9 (1956), pp. 267–293.
- C. López-Marcos and J. M. Sanz-Serna, A definition of stability for nonlinear problems, *Numerical Treatment of Differential Equations*, 104 (1988), pp. 216–226.
- J. M. Sanz-Serna and C. Palencia, A general equivalence theorem in the theory of discretization methods, *Math. Comp.*, 45, No. 171 (1985), pp. 143–152.
- J. M. Sanz-Serna, Two topics in nonlinear stability. *Advances in numerical analysis, Oxford Sci. Publ., Oxford Univ. Press, New York, Vol. I* (1991), pp. 147–174.

Költőből lett filozófus

Giacomo Leopardit az irodalomtörténet-írás alapvetően és elsősorban romantikus költőként, prózaíróként tartja számon. Konferencia-előadásomban, és jelen tanulmány során azt szeretném megvizsgálni, hogy Leopardit méltán tarthatjuk-e filozófusnak (is), kíváncsivá tesz, hogy az általa megfogalmazott tézisek és gondolatok milyen irányt mutatnak, milyen filozófiai eszmerendszert alakítanak ki. Jogosan merül fel a kérdés Leopardi filozófusi rangját illetően, hiszen megannyi disputa bontakozott ki ezzel kapcsolatosan életművének szerteágazó recepciótörténete során, továbbá, aki kicsit is ismeri az olasz romantika művészetét, az sem tudja megkerülni a kérdést, mivel alkotásainak olvasásakor, különösen a *Jegyzetfüzet* vizsgálatakor óhatatlanul is előtérbe kerülnek filozófiai eszme-futtatások, gondolatfüzerek.

Először talán azt célszerű megvizsgálni, hogy maga az alkotó hogyan vélekedett saját helyéről, szerepéről, hivatásáról. Érdekes látni, hogy Leopardi filozófussá válását hogyan definiálja. A *Jegyzetfüzet*ben leírtak szerint kezdetben költő volt, tele fantáziával, ötletekkel, de később ezt a boldog, gyermeki, idilli állapotot elhagyva, föleszmélt, széleskörű tudásra tett szert és felismerte, hogy az emberi élet csak boldogtalan lehet, az élethez való hozzáállása radikálisan megváltozott („mutazione totale in me” = teljes változás bennem), a fantáziavilága kiüresedett; költőből filozófussá változott, aki mereng az élet nagy kérdésein, de aki verset már képtelen írni. Leopardi kiterjeszti a lélekállapot ezen változását az egész emberiségre, azt mondja, hogy míg az antik világban invenciózus, kreatív, fantáziadús emberek éltek, addig a modern korban a kiüresedettség, életuntagság, fásultság a legjellemzőbb¹. Azt mondhatjuk tehát, hogy még ha negatív előjellel is, de Leopardi filozófusnak vallotta magát.

1. Leopardi leghíresebb elmélete

Leopardi pesszimista filozófiájának magját adja az ún. „teoria del piacere” (boldogság-elmélet), amelyben kifejti a költő, hogy minden hiábavaló, a boldogság keresése fölösleges, mert elérhetetlen, az embernek csupán a szenvedés lehet osztályrésze. Az emberi boldogtalanság főleg abból fakad, hogy keressük a boldogságot, igyekszünk hinni benne, a remény sokáig áltat minket, de a kiábrándulás, föleszmélés elkerülhetetlen. Ezt az elméletet Leopardi a *Jegyzetfüzet*ben dolgozza ki akkurátusan és körültekintően, és a későbbiekben is sokat hivatkozik rá, sőt, az elmélet szépírói munkásságában is megjelenítésre kerül, a *Rövid erkölcsi írások* egyik művében, a *Párbeszéd a Természet és egy izlandi között* c. dialógusban pont ez a tézis nyer bizonyítást. Az izlandi egész életében a boldogságot kereste, a viszontagságok elől igyekezett elmenekülni, a természet gonosz erői azonban mindenütt utolérték, megkeserítve ezzel a folyton küszködő és szebb jövőben bízó ember életét. Mórítz György így ír erről Leopardi-tanulmányában: „Leopardi nem tudott semmi elvet elfogadni, mely a világot igazolta volna. Az életet céltalan szenvedésnek látta. De abba ő sem tudott belenyugodni, hogy ennek a céltalan szenvedésnek ne adjon emberi értelmet. Mert senki sem érezte nála mélyebben az élet tragikus szépségét. Ez a titokzatos kettősség, az életszeretet és a halálvágy ellentéte kísérte végig a hiábavaló remények és minden emberi fájdalmat egybefoglaló szenvedések sorozatán, ami az ő élete volt.”² Azért tartom jelentősnek Mórítz

¹ LEOPARDI, Giacomo, *Zibaldone*:

http://www.liberliber.it/mediateca/libri/l/leopardi/pensieri_di_varia_filosofia_etc/pdf/pensie_p.pdf

² MÓRITZ, György: *Pesszimizmus és aktivitás összefüggése Leopardi világnézetében*, Pécs, Palota Könyveskert, 1940

György ezen tanulmányát, mert Leopardi pesszimizmusának klasszikus értelmezésén túlmutat, mint ahogyan a fentebbi idézetből is kiviláglik. Ő felfedezi a költőben az útkereső ember küzdelmét, nem egyszerűsíti le Leopardi filozófiáját, hanem annak árnyaltságát, összetettségét vizsgálja értő elemző módjára.

A boldogságelmélet tehát (amelyet nyugodtan nevezhetnénk boldogtalanság-elméletnek is) a legkidolgozottabb filozófiai eszmefuttatása Leopardinak, lírájában és prózájában egyaránt visszatérő motívum a *Jegyzetfüzetben* kifejtett elmélet.

2. Leopardi pesszimizmusának három válfaja

Történelmi pesszimizmus-szemléletében Leopardi kifejti, hogy a kevesebb fölhalmozott tudással rendelkező antik világban boldogabbak lehettek az emberek, vagy legalábbis fantáziájukból kifolyólag megteremthették a boldogság illúzióját, ami megelégedéshez, örömhöz juttathatta őket. A modern korban azonban Leopardi szerint le kell számolnunk minden illúzióval.

Gondolatvilágának fejlődése során a következő fázist kozmikus pesszimizmusnak nevezi a szakirodalom, hiszen Leopardi kiterjeszti pesszimizmus-szemléletét magára az emberi jellemre, és arra a következtetésre jut, hogy az emberi mivoltunkból fakad az öröm elérésére való képtelenség. Leopardi ekkor fordul a természet felé a legellenségesebb hozzáállással, míg korábban a természetet okolta, hogy annyi szenvedést okoz, most rájön arra, hogy a természet közömbös az ember gyötrelmei iránt. Itt ugyancsak a *Párbeszéd a Természet és egy izlandi között* c. erkölcsi írásra reflektálnék, ugyanis itt antropomorf női alakként megjelenik a Természet, aki válaszol az izlandi kínzó kérdéseire, amiből kiviláglik, hogy nem ő a felelős az ember balsorsát illetően. Azt mondja, hogy az izlandi tévesen vádolja őt azzal, hogy ő a felelős az emberi szenvedésért, ugyanis neki a legkisebb mértékben sincs befolyása erre, nem szándékosan okoz fájdalmat.

Eszmerendszerének alakulása során a legkiérleltebb, végső fázis a heroikus pesszimizmus-elmélet, amiben az emberi szolidaritás dominál. Plotino és Porfirio dialógusában az öngyilkosságról van szó, és a végső konklúzió az, hogy bár a halálvágy ott munkál az emberben, mégsem szabad véget vetnünk az életünknek, hiszen akkor még több fájdalmat és szenvedést okozunk embertársainknak. Emelt fővel kell elviselünk az élet viszontagságait, egymást segítve. Megjelenik tehát a kölcsönös segítségvállalás, ami igen pozitív aspektusa Leopardi 'tanainak', hiszen túllép az egyén nyomorúságán, és a szolidaritás jegyében társadalmi megújítást tűz ki célul.

3. Leopardi kritikusaik eltérő értelmezései

Francesco De Sanctis és Benedetto Croce tagadták Leopardi filozófiai rangját, az ő vélekedésük szerint Leopardi nem fogalmazott meg mély és eredeti filozófiai alapvetéseket, és nem rendszerezte gondolatait.³ Alapvetően ez a fő ellenérv, amivel Leopardi filozófusi mivoltát általában megkérdőjelezzük; hogy nem fogta össze elméleti értekezéseit. Ez az állítás jogos, hiszen valóban nincsenek a klasszikus értelemben csoportosítva Leopardi eszmefuttatásai, a *Jegyzetfüzetben* mégis kidolgozott, átgondolt, akkurátusan kifejtett tételeket, elméleti alapvetéseket találunk. Igaz, csak jegyzetes formában, ahogy a vaskos kötet címe is jelzi. Kortársai közül sokan nem ismerték föl benne a nagy gondolkodót. Pietro Giordani kivétel, ő meglátta Leopardiban a nagy költőt és filozófust. Hamarosan egyre többen kezdtek el foglalkozni a Leopardi életművel, Carducci az 1800-as évek végén kiadta a Zibaldonét, Cesare De Lollis pedig értő elemzésben emlékezett meg a lírában és prózában

³ IPAVEC, Giovanni, *Il pensiero di Giacomo Leopardi*

http://www.classicaliani.it/leopardi/critica/ipavec_pensiero_leopardi.htm

egyaránt nagyot alkotó Leopardiról. Giovanni Gentile autentikus, nagy filozófusnak tartotta Leopardit, *Manzoni és Leopardi* c. tanulmánykötetében ekképp fogalmaz: „...az emberi szellem mélyén, különösen a nagy költők esetében vitathatatlanul jelen van a filozófia: így tehát megengedett, hogy Leopardi filozófiájáról beszéljünk, ahogy Manzoni, Ariosto, Shakespeare és Homérosz esetében is. De a költők filozófiája nem azonos a filozófusok filozófiájával, így azt óvatossággal kell kezelni, hogy ne ferdítsük el, és ne tegyük tönkre mondanivalójukat.”⁴ Gentile tanulmánykötete azért is nagyszerű és hiánypótló munka, mert rávilágít a Leopardi-kérdés másik nagy dilemmájára, a Leopardi eszmerendszerében föllelhető ellentmondások kérdéskörére. Sokan támadják ugyanis azért Leopardit, hogy gondolatvilága, érvrendszere nem következetes, sokszor keveredik önellentmondásba, gyakoriak nála a paradoxonok. Gentile azt mondja, hogy a költők esetében megengedhető, hogy akár minden egyes versükben más-más filozófiai tézist juttassanak kifejezésre. Ilyen értelemben máris tompítottuk az ellentmondások életét, rávilágítva arra, hogy a költői szabadság megengedi, hogy egymásnak sokszor eltérő filozófiák is megjelenjenek a költeményekben, alkotásokban. E sorok írója is arra jutott a sokszínű Leopardi életművet tanulmányozva, hogy joggal tarthatjuk Giacomo Leopardit autentikus, eredeti filozófusnak, a mértéktelen mélységű keserűség megéneklőjének, egyedi művésznek, aki sok szempontból megelőzte korát.

BIBLIOGRÁFIA

- DE SANCTIS, Francesco, *Leopardi*, Napoli, Alberto Morano Editore, 1933
- G. CASERTA, Ernesto, *L'ultimo Leopardi: pensiero e poesia*, Roma, Bonacci Editore, 1980
- FRATTINI, Alberto, *Critica e fortuna dei Canti di Giacomo Leopardi*, Brescia, La Scuola, 1965
- FRATTINI, Alberto, *Studi leopardiani*, Pisa, Nistri-Lischi, 1956
- GENTILE, Giovanni, *Manzoni e Leopardi, saggi critici*, Firenze, G. C. Sansoni, 1937
- IPAVEC, Giovanni, *Il pensiero di Giacomo Leopardi*:
- http://www.classicalitaliani.it/leopardi/critica/ipavec_pensiero_leopardi.htm
- MALAGOLI, Luigi, *Il grande Leopardi*, Firenze, La Nuova Italia, 1937
- MÓRITZ, György, *Pesszimizmus és aktivitás összefüggése Leopardi világnézetében*, Pécs, Palota Könyveskert, 1940

A kutatás a TÁMOP-4.2.4.A/2-11/1-2012-0001 azonosító számú Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

---

⁴ GENTILE, Giovanni, *Manzoni e Leopardi, saggi critici*, Firenze, G. C. Sansoni, 1937

1. Bevezető gondolatok

**Ha a világot nem értem, nem is akarom megismerni.
Ha nem férek hozzá az információhoz, nem is érdekel.
Ha olyan nyelvi megoldásokat várnak el tőlem a tanulás
folyamán,
amelyeknek nem vagyok birtokában,
akkor a nyelv akadállyá válik az életemben,**

2. A vizsgálati koncepció bemutatása

2.1 A vizsgálat céljának megfogalmazása

A vizsgálat a bevezetőben megfogalmazott folyamatok kezdetét célozza: az esélyteremtés eszközei közül kiemelve a tankönyv, tananyag alkalmazhatóságát a sajátos nevelési igényű tanulók körében.

A téma kidolgozásának konkrét célja a közoktatás kezdő szakaszában alkalmazott anyanyelvi tankönyvekben használt tanítási módszerek, feladattípusok mentális hozzáférhetőségének vizsgálata tanulásban akadályozott gyermekek esetében.

2.2 A mintaválasztás szempontjai

A vizsgálati mintát az 1. és a 3-4. osztályos tanulók alkotják. A bevont tanulók száma: 32 fő. A mintaválasztás fő elve, hogy az alsóbb évfolyamokon történik az anyanyelvi alapozás, mely hosszútávon meghatározza valamennyi tantárgy (ismeret, tudomány) hozzáférhetőségét.

2.3 A vizsgálat fő kérdése

A magyar anyanyelv tanítását célzó tankönyvek módszerei hozzáférhető mentális objektumokat közvetítenek-e a sérült gyermek számára?

2.4 Az elemzés fókuszpontjai

- a kognitív funkciók vizsgálata a tanulók aktuális állapota alapján
- a magyar anyanyelv tanításának módszerei az elsajátítás absztrakciós szintje alapján
- a vizsgált tényezők összevetése, kiemelten az illeszkedés / hozzáférhetőség szempontjából
- következtetések megfogalmazása a tanulásban akadályozott gyermek reális jövőbeli életperspektíváinak tükrében.

2.5 Illeszkedés a kutatási folyamat egészéhez

Hosszú távon jelen dolgozat egy eleme annak a vizsgálati folyamatnak, melynek fő produktuma egy több (kognitív nyelvészeti, funkcionális nyelvészeti, pszicholingvisztikai, szociolingvisztikai) szempontból megalapozott módszertani sarokpontokra épülő tananyagfejlesztés az átlagtól eltérő fejlődésmenetű tanulók részére. Vizsgálati eredmények tekinthető, amennyiben a célcsoport kognitív jellemzői és az alkalmazott módszertan összevetésével kirajzolódik egy sajátos szükségletekre adaptált szemponttár, mely irányt mutat a tananyagfejlesztéshez az anyanyelvi akadálymentesítés folyamatában.

2.6 Az anyaggyűjtés módja

2.6.1 A tanulásban akadályozott gyermekekről gyűjtött adatok forrásai:

- oktatási statisztika (OSA¹)
- szakértői határozatok, jegyzőkönyvek, egyéni fejlesztési tervek

2.6.2 A tankönyvekről gyűjtött adatok forrásai:

Az 1. és a 3-4. évfolyamon alkalmazott magyar anyanyelvi tankönyvek

Kapcsolódó módszer: dokumentumelemzés – a szófajok előfordulási gyakorisága és a feladatadás elvonatkoztatási szintje alapján.

---

3. Feltételezés

A tankönyvekben alkalmazott módszerek, feladattípusok nem minden tanulásban akadályozott gyermek számára biztosítanak hozzáférést anyanyelvünk jelrendszerének megismeréséhez.

---

4. Kiemelések az elméleti előzményekből

4.1. A tanulási akadályozottság (enyhe fokú értelmi fogyatékoság) fogalma

---

Az értelmi fogyatékoság a központi idegrendszer fejlődését befolyásoló örökletes és környezeti hatások eredőjeképpen alakul ki, amelynek következtében az általános értelmi képesség az adott népesség átlagától – az első élet évektől kezdve számottevően elmarad, s amely miatt az önálló életvezetés jelentősen akadályozott. (Lányiné 1978)

4.2 A tanulásban akadályozottak közös jellemzői a megismerő funkciók fejlődése szempontjából² - Az információ felvételének és feldolgozásának sajátos vonásai

---

A képességfejlesztésben hangsúlyosan jelen kell lennie a közvetlen érzéki tapasztalatoknak, a tárgyi cselekvéses megismerésnek, a céltudatosan kiválasztott tevékenység formáknak. A tanítás-tanulás folyamatában fokozatosan kerül előtérbe a verbális szint, de a tanulók fejlettségének megfelelően, differenciált módon jelen van a manipulációs és a képi szint is, elősegítve az információk felvételének és feldolgozásának folyamatát.

A tanuló fejlesztésének hosszú folyamatában az aktuális igényeknek megfelelően kell módosulni az ismeretek tartalmának és mélységének, a tevékenységformáknak, az alkalmazott módszereknek, valamint a pedagógiai folyamat korrekciós, kompenzáló jellegének - kiemelten az alkalmazott tankönyveket, taneszközöket és segédleteket illetően. (OM 2005)

4.3 Kapcsolódó kutatási tapasztalatok

Szókészletükben a főnevek és az igék a dominánsak, nagymértékben fordulnak elő a konkrétumokat jelölő szavak, a finomabb viszonyfogalmak, ugyanakkor az absztrakt jelölésre vonatkozó szavak száma viszont alacsony. Mondataik jobbára tő- vagy egyszerű bővített mondatok, az alárendelt mondatok gyakorlatilag hiányoznak a közléseikből. (Illyés1967)

Beszédükben kevéssé található összefüggésekre irányuló elemek, mondataik mögül hiányzik az időbeli, oksági vagy hasonló rendező elv. Az összefüggő beszédben sztereotípiák fordulnak elő. Reprodukciós beszédük gyakran pontatlan, mivel nem ismerik fel a

---

¹ Országos Statisztikai Adatbázis

² *Tanulásban akadályozottak tanításának tantervi irányelvei.* 2/2005.(III.1) OM rendelet, Budapest

reprodukálható szöveg lényeges adatait, kulcsszavait, tételmondatait, azaz a logikai struktúráját. (Gaál 2000)

5. A vizsgálat eredményeinek összegzése

5.1 Az első osztályra vonatkozó eredmények

Első osztályos tanulók diagnózisának elemzése	Kapcsolódó megállapítások
Az anamnézisben, a perinatális időszakban organikus sérülés jelei	6 fő (50%) esetében
Intelligencia érték megoszlása, besorolása	7 főnél 60-70 közötti (felső határeset, közelít a normál populációhoz) (58,3 %) 3 főnél 50 és 59 közötti (alsó határeset jellegű enyhe fokú értelmi fogyatékoság, közelít az értelmi akadályozottsághoz) (25%) 2 főnél nem mérhető (16,7 %)
Kognitív képességterületre vonatkozó gyengeség megállapítása	10 fő (83,3 %) esetében: Fogalmi gondolkodás 4 Általánosítás, absztrakció 2 Rigid, letapadó gondolkodás 2 Összefüggések meglátása, következtetés 2 Sztereotip megnyilvánulások, nem értékelhető 1 Mentális művelet végzésére nem képes 1
Beszédállapot területén mutatkozó gyengeség megállapítása	11 fő (91,6 %) esetében: Szűk szókincs: 8 fő (66,6 %) esetében Összefüggő beszédre képes: 2 fő (16,7 %) esetében

1. táblázat Tanulói adatok összegzése (1. osztály)

Tankönyv 1.	Tankönyv 2.
Főnevek előfordulási gyakorisága: 47 %	Főnevek előfordulási gyakorisága: 21 %
Igék előfordulási gyakorisága: 23 %	Igék előfordulási gyakorisága: 11 %
Melléknevek előfordulási gyakorisága: 7 %	Melléknevek előfordulási gyakorisága: 3 %
Igenevek előfordulási gyakorisága: 7 %	Igenevek előfordulási gyakorisága: 10 %
Határozószók előfordulási gyakorisága: 7 %	Határozószók előfordulási gyakorisága: 22 %
Névmások előfordulási gyakorisága: 3 %	Névmások előfordulási gyakorisága: 23 %

2. táblázat A tankönyvi elemzések eredménye (1. osztály)

Megállapítások:

A két tankönyv közül a szófajokkal való tudatos és fokozatos bánásmód egyértelműen az első tankönyv javára írható, a tanulási akadályozottság miatt alacsonyabb absztrakciós feltételekhez kötődő szófajok (ige, főnév) előfordulását tekintve.

A második tankönyvben esetlegesnek tűnik a szófajok kiválasztása, a tanulók számára elvontabb gondolkodási és nyelvi szintet feltételező esetek gyakoriak (névmás, határozószó), összesített arányuk domináns a teljes elemszámot tekintve.

Mindkét tankönyv esetén feltűnő a melléknevek használatának csekély mértéke (mindkét tankönyvnél kevesebb, mint 10 %), pedig a tanulásban akadályozott gyermekek számára

hozzáférhetővé tehető, alacsony absztrakciós szintet feltételez szemléltetéssel összekapcsolt helyzetben.

5.2 A 3-4. osztályra vonatkozó eredmények

A tanulók közül 4 fő (20 %) értelmi szintje nem mérhető verbális intelligencia teszttel: nyelvi fejlettségük, idegrendszeri érettségük nem alkalmas verbális jellegű feladatok végzésére.

1 fő (5 %) alsó határeset jellegű értelmi sérülést mutat, mentális művelet végzésére nem képes.

15 fő (75 %) tartozik a klasszikus értelemben használt enyhe fokú értelmi sérültek kategóriájába, ezen belül:

- jellemző a rigid, letapadó, rugalmatlan gondolkodás
- akadályozott a – konkrét tapasztalati úttól elszakadó – fogalmi gondolkodás
- gyenge szintű az összefüggések átlátásának képessége, a következtetés és az elvonatkoztatás képessége

Összesítve:

18 tanuló (90 %) esetében a kognitív funkciók aktuális szintje fejletlen, gyenge vagy nem mérhető, 2 fő (10 %) szakértői jellemzésében jelenik meg pozitív irányú minősítés.

3. táblázat Tanulói adatok összegzése (3-4. osztály)

Alkalmazott feladatok típusa	Absztrakciós szint	Előfordulási gyakoriság
Mondd ki!	reprodukció	11 %
Fülej!	felismerés	5,6 %
Vizsgáld meg!	alkalmazás (megfigyelés, elemzés, következtetés)	20,7 %
Írd le a megoldást!	alkalmazás (emlékezetből előhívás vagy alkotás)	47,1 %
Kösd össze!	Felismerés	11 %
Ellenőrizd a munkádat!	alkalmazás (megfigyelés, összehasonlítás)	4,6 %

4. táblázat A tankönyvi elemzések eredménye (3-4. osztály)

Megállapítások:

Rendkívül nagy arányban szerepelnek alkalmazás szintű feladatok a két tankönyvben, összességében megközelítik a feladatok háromnegyedét (72,4 %), egyértelműen dominálnak.

A két legnagyobb arányban megjelenő feladattípus (Vizsgáld meg! – több, mint a feladatok ötöde, Írd le a megoldást! – közelít a feladatok feléhez) az összes előfordulásból a legmagasabb szintű elvonatkoztatást kívánja meg a tanulóktól: megjelenik benne az információ megfigyelése, annak elemzése és a következtetés levonása is.

A két alacsonyabb szintű elsajátítási út választása (felismerés, reprodukció) az esetek kevesebb, mint egyharmadát érintik.

6. Visszacatolás és összegzés

Az alábbi megállapításokat kifejezetten csak – az adott mintára érvényes – szűk vizsgálati szegmensben tartom kimondhatónak:

- a tankönyvi szövegek egy része nem minden tanulásban akadályozott gyermek számára hozzáférhető – az alkalmazott szófajok, az elsajátításhoz szükséges absztrakciós szint és a sajátos kognitív képességprofil illeszkedésének hiánya miatt

- az elsajátítás vizsgált szintje nem szükséges a tanulásban akadályozott ember reális szocializációjához: életüket a szituatív, kommunikációs helyzethez kötött nyelvi alkalmazások hatják át, melyben a funkcionalitás hatványozottan dominál (befolyásolva el- és befogadásuk mértékét)
- módszertani reflexiók fogalmazhatók meg a vizsgálat során szerzett tapasztalatok alapján, melyek már kitekintenek a funkcionális nyelvészeti megközelítés tágabb szférái felé, elsősorban anyanyelv-pedagógiai szempontból, belehelyezve a felismeréseket egy szélesebb kontextusba, mely a módszereken kívül magába foglalja a tanítás menetét, az osztálytermi folyamatok megtervezését, a kommunikációs helyzetek átgondolását is.³

Szakirodalom

- Bárdos Jenő (2005): *Élő nyelvtanítás-történet*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
  - Gaál Éva - Hámor Jánosné - dr. Papp Gabriella (2000): *Anyanyelv és irodalom*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
  - Illyés Sándor (1967): *Tanulmányok az értelmi fogyatékosok nevelés- és oktatáslelektanából*. Főiskolai jegyzet, Tankönyvkiadó, Budapest
  - Lányiné Engelmayer Ágnes (1996): *Értelmi fogyatékosok pszichológiája I.* Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Budapest
- Tanulásban akadályozottak tanításának tantervi irányelvei. 2/2005.(III.1) OM rendelet, Budapest*

---

³ Bárdos Jenő (2005): *Élő nyelvtanítás-történet*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest

Meggyőződéseink kialakulásával három tudományterület is foglalkozik. Az érveléstechnika azt vizsgálja, hogy diskurzusaink, érveléseink milyen logikát követnek, hogyan vannak felépítve, alátámasztva, illetve, hogy mennyire következetesek. Külön figyelmet szentel az érvelési hibáknak (*fallatio*), melyek jellegzetessége, hogy a racionális vita szabályainak megsértése ellenére is hatásosnak, meggyőzőnek tűnő érveléseket hoznak létre.

A döntésemélet tanulmányozza a heurisztikák működését, melyeket sokszor tudtunkon kívül használunk. Ezek olyan problémamegoldó mechanizmusok, melyek rendszerint jó eredményre vezetnek, olykor azonban szisztematikus hibát okoznak.

A meggyőzéssel kapcsolatos szociálpszichológiai elméletek fókuszában olyan jelenségek állnak, melyekben az azonos tartalommal rendelkező üzenetek nem ugyanolyan mértékben győznek meg bennünket attól függően, hogy kitől, milyen módon és kivitelezésben halljuk azokat.

Tanulmányomban azt igyekszem példákon keresztül demonstrálni, hogy a három, fent bemutatott kutatási irány által vizsgált jelenségek között milyen összefüggések lehetnek, hogyan kapcsolódhatnak egymáshoz, és hogyan hathatnak egymásra. E területeken belül is az érvelési hibákra, heurisztikákra és a meggyőzést befolyásoló tényezőkre fektetem a hangsúlyt.

Tekintettel arra, hogy számos falláció, heurisztika és meggyőzést befolyásoló tényező létezik, jelen írásban azokat fejtem ki bővebben, melyeket később vizsgálni fogok. Mindegyik területről három elemet emelek ki. A meggyőzés faktorai közül a *hitelesség – tekintélyt; önkiszolgáló módszer – önmeggyőzést és elköteleződést*, a heurisztikák közül a *hozzáférhetőséget, megerősítés keresését és lehorgonyzás és igazítást*, valamint az érvelési hibákból a *bizonyítás kényszerének áthárítását, a körben forgó érvelést*, illetve a *személyeskedés két altípusát, az elfogultság feltárását és a genetikus személyeskedést*. Részleteiben a meggyőzés tényezőiről:

❖ *hitelesség, tekintély¹*

A jól felépített és erős érvekkel alátámasztott véleménynyilvánítás sokszor nem elegendő ahhoz, hogy az emberek elfogadják az adott álláspontot. Nem szívesen hiszünk egy olyan embernek, aki szakadt ruházatban, ápolatlan külsővel próbálja meg, az amúgy fontos és releváns mondanivalóját átadni nekünk. Jobban odafigyelünk, és segítőkészebbek vagyunk, ha egy szolid, de jól öltözött, nyugodt, értelmesnek tűnő személy próbálja meg ugyanezt.

Sok kérdésünkre az alapján fogadunk el valamilyen választ, hogy mennyire tartjuk hitelesnek azt az embert, aki a tanácsot adta, a javaslatot tette. Gyakran előfordul, hogy a hitelességet, a tekintélyt nem szakértelemhez kötjük. Azaz hitelesnek, és tekintéllyel bírónak ítélünk egy-egy területen olyan embereket is, akiknek nincs közvetlen kapcsolatuk az adott témával, témakörrel. A vonzóság, szeretetreméltóság, vagy éppen a rokonszenv is hatással lehet ránk.

❖ *önkiszolgáló módszer, önmeggyőzés*

Hasonlóan a hitelességhez, ebben az esetben sem mindegy, hogy ki, és hogyan adja elő az álláspontját.² Az önbizalommal teli, magabiztos megnyilvánulás nagyban befolyásolja, hogy mennyire hisszük el, amit mondanak nekünk. Minél magabiztosabb az előadó, annál inkább elfogadjuk a mondanivalóját.³

¹ Pratkanis-Aronson, 1991

² Cialdini, 2009

³ Pratkanis-Aronson, 1991

❖ *elköteleződés*

Az elkötelezettség kiváltására számos taktikát ismernek a meggyőzés szakemberei.⁴ Ennek a meggyőzési faktornak az a lényege, hogy ha már sikeresen elkötelezték bennünket valami mellett/ellen, akkor onnantól kezdve sokkal könnyebben teszünk az adott ügy érdekében, mint az elkötelezettség nélkül. „Az elköteleződés meggyőző, és további elkötelezettségeket szül.”⁵

Azaz, azért működik jól az elkötelezettség, mert amint valami mellett kiállunk, elkötelezzük magunkat az irányába, onnantól kezdve igyekszünk következetesen maradni magunkhoz, az adott szavunkhoz. Ez a fajta cselekvés akkor is működhet, ha az eredeti elköteleződés forrásai, az azt kiváltó okok már nincsenek jelen.⁶

A meggyőzés faktorai után jöjjenek a heurisztikák:

❖ *hozzáférhetőség*

A hozzáférhetőség heurisztika hatására gyakran véljük úgy, hogy azok az események, történések a leggyakoribbak, azok az információk, adatok a legpontosabbak, amelyeket sokszor látunk vagy hallunk, és így könnyebben elő tudjuk hívni őket. Ugyanilyen módon könnyebb a hozzáférésünk a közelmúltban történt esetekhez, vagy az olyan közel- és régmúltban történtekhez, melyek fontosak számunkra, vagy amelyek inkább felkeltették figyelmünket. Emiatt általánosabbnak gondoljuk ezeket az előfordulásokat, mint amilyenek valójában. Sokszor, ha személyes élménnyel, példával rendelkezünk egy történéssel kapcsolatban, akkor még abban az esetben is hajlamosak vagyunk annak gyakoriságát túlértékelni, ha az esemény bekövetkezése tőlünk valójában független. Ugyanilyen alapon, ha egy helyzetben két lehetőség közül kell választanunk, általában azt választjuk, amellyel korábban már találkoztunk.⁷

Ezzel magyarázható az a jelenség is, miszerint a média nagy hatással van arra, hogy mi tartozik bele a hozzáférhetőség heurisztika köreibbe, ahogyan az is, hogy miket szoktunk olvasni, mennyire vagyunk tájékozottak bizonyos területeken stb.

❖ *megerősítés keresése*⁸

A meglévő információink, meggyőződésünk biztosítása érdekében gyakran alkalmazzuk a megerősítés keresését. Ez azt jelenti, hogy olyan információkat keresünk és fogadunk el, melyek alátámasztják a kiinduló pontunkat, míg azokat, melyek ellent mondanak neki vagy támadják, figyelmen kívül hagyjuk, észre sem vesszük, kikerüljük. Azaz erős szelekcióval élünk az adatok befogadása, gyűjtése közben. Ez azért problematikus, mert sokszor nem elég csak igazolni az elképzelésünket. Ugyanis előfordulhatnak olyan ellenérvek, cáfolatok, melyek alapjaiban dönthetik meg az elméletünket – ezeket mégis kizárjuk azáltal, ha oda sem figyelünk rájuk.

❖ *lehorgonyzás és igazítás*⁹

A lehorgonyzás heurisztika működésénél az először kapott információ a meghatározó. Ez okozza a lehorgonyzást. Nem vagyunk képesek könnyen elvonatkoztatni tőle, még akkor sem, ha amúgy alapos ismeretekkel rendelkezünk a témát illetően. A lehorgonyzáshoz képest igazítjuk saját gondolatainkat, de ezek nem lesznek nagyon eltérőek vagy túl távoliak a kapott első adathoz képest. Ez akkor okoz problémát, amikor az első adat, ami

---

⁴ Id. Cialdini, 2009, Pratkanis-Aronson, 1991

⁵ Pratkanis-Aronson, 1991, 144.

⁶ Cialdini, 2009

⁷ Csépe és mtsai, 2008, 395

⁸ Pohl, 2004

⁹ Tversky – Kahnemann, 1974, Csépe és mtsai, 2008

lehorgonyoz bennünket, irreleváns, hamis érték, és az ehhez történő igazításunk sem eléggé jó.

Ez a heurisztika tehát azért különösen veszélyes, mert még, ha figyelmeztetnek is a létezésére, vagy megfelelő tudással, ismerettel, gyakorlattal rendelkezünk egy témakört illetően, akkor is működésbe lép bennünk. Nagyon komoly odafigyelést igényel, hogy az igazítás kellő mértékű legyen.

Végezetül pár falláció:

❖ *bizonyítás kényszerének áthárítása*¹⁰

Ebben az esetben, ahelyett, hogy, bizonyítanánk a saját álláspontunkat, rákényszerítjük a vitapartneret arra, hogy ő bizonyítsa be az ellenkezőjét, a saját álláspontját. Vagy egyszerűen úgy tűntetjük fel az állításunkat, mint ami nem igényel bizonyítást, így téve át annak kényszerét a másik félre.

❖ *körben forgó érvelés*¹¹

A körben forgó érvelés minden esetben hibás. Olyan érvelést nevezünk körben forgónak, melynek lépései során a következtetés maga már valamilyen – explicit, vagy implicit – módon szerepel az érvelés levezetésében. Azaz a feltételből, mely megegyezik a konklúzióval, más feltételek felsorolásával együtt felépítjük az érvelést, és ezek alapján „visszajutunk” magához a konklúzióhoz.

❖ *személyeskedés*¹²

A személy támadása hibát az az érvelő követi el, aki az érvelés során a vitapartner álláspontja helyett, annak személyét támadja, illetve a személy kiléte, esetleg indítéka miatt utasítja el magát az álláspontot. Ezzel a típusú támadással, érvelési hibával találkozhatunk a legtöbbit a mindennapokban.¹³ Érzékenyek is vagyunk rá. Azonban, vannak olyan esetek, amikor nem minősül hibának. Ugyanakkor sokszor, az érzékenységünk miatt, még ilyenkor is magunkra vesszük, és visszautasítjuk, pedig adott esetben jogos lehet a használata. Ezen hiba elkövetése esetén, pont azért, mert általában kényesen érinti az embereket, hajlamosak vagyunk hasonló eszközöket használva visszavágni, ez pedig a vita veszekedésbe való átfordulását is eredményezheti.

Érveléstechnikai szempontból a személy támadása akkor is fenyegetéssel teli, amikor irreleváns a használata.¹⁴ Ugyanis pszichológiailag akkor is hat ránk, és befolyásolja a támadott fél érvelésének meggyőző erejét. Tehát, annak a vitázónak az érvelését tartjuk általában meggyőzőbbnek, aki elköveti a személyeskedést, és azét kevésbé, akit a támadás ért.

Most következzenek az altípusok:

▪ *elfogultság feltárása*

Ezen falláció elkövetésekor azért utasítjuk el az érvelő álláspontját, illetve érvelését, mert motivációi vagy érdekei alapján elfogultnak tartjuk. Vagyis úgy gondoljuk, hogy álláspontját csak azért védi, mert személyes érdeke fűződik hozzá.

▪ *genetikus személyeskedés*

A vitapartner körülményei miatt veti el annak álláspontját a támadó fél, mely jelentheti a másik fél életkörülményeit (házas, egyedülálló, szüleivel él, önálló stb.), nemének másságát (férfi-női vita) stb. Tehát,

¹⁰ Margitay, 2007, Zentai, 1999

¹¹ Margitay, 2007

¹² Margitay, 2007, Zentai, 1999

¹³ Margitay, 2007

¹⁴ Margitay, 2007, 551.

lényegében „pusztán” a forrás, az álláspontot közlő személy miatt nem fogadjuk el a véleményét.

Az elméleti háttér alapján kutatásomhoz a következő hipotéziseket állítottam fel: a heurisztikák és az érvelési hibák közvetlenül is tudnak hatni a meggyőzőerőre – azaz előfordulhatnak olyan esetek, amikor csak kétféle mechanizmus működik és a harmadik nem. Illetve, amikor mindhárom tudományterület elemei jelen vannak, attól függően, hogy az érvelési hibáktól a heurisztikán keresztül haladunk a meggyőzés felé vagy fordítva, más szerepet kapnak az érvelési hibák, más módon hatnak a másik két terület viszonyára.

A tanulmány során négyféle kapcsolatot érintek: 1, meggyőzés – heurisztika, 2, meggyőzés – érvelési hiba, 3, érvelési hiba – heurisztika – meggyőzés, valamint 4, meggyőzés – heurisztika – érvelési hiba kapcsolatokat. A hipotézisek plauzibilitásának szemléltetéséhez olyan példákat használok, amelyek magukon viselik az adott heurisztika és/vagy érvelési hiba jellemzőit, életközeli, és lehetőség szerint karakterisztikusak.

A következőkben kifejttem a példákkal illusztrált négyféle kapcsolatot.

---

1. Meggyőzés – heurisztika

A meggyőzés és a heurisztikák erős kapcsolatban állnak egymással.¹⁵ Azonban, mielőtt rátérnék a példákra, definiálom a *kognitív disszonancia* fogalmát. Az erre vonatkozó elmélet szerint, ha a már meglévő információinkkal, tudásunkkal, meggyőződésünkkel ellentétes, de legalábbis azt megzavaró további információhoz jutunk, akkor a vélekedéseink között feszültség lép fel, melyet megpróbálunk valamilyen módon feloldani. Ez a feloldás történhet úgy, hogy megerősítő információkat keresünk, mely eredeti beállítódásunkat támasztja alá, esetleg megváltoztatjuk kiindulópontunkat és elfogadjuk az újonnan szerzett adatokat, vagy elvetjük mindkét attitűdöt és újat hozunk létre helyettük.

A *kognitív disszonancia feloldása* heurisztikaként is működhet, méghozzá az *önkiszolgáló módszer, önmeggyőzés* esetében. Ekkor ugyanis az történik, hogy kognitív disszonanciát hoznak létre bennünk egy adott témával kapcsolatban, és mivel ez zavar bennünket, alapesetben szinte azonnal fel akarjuk oldani a disszonanciát. A feloldás érdekében kapunk útmutatót, hogy merre induljunk, és általában képesek vagyunk meggyőzni magunkat ennek hatására, méghozzá a befolyásoló személy szándékainak megfelelően – a témától és eredeti meggyőződésünk erősségétől függően rövid- vagy hosszútávon következhet be a változás.

A legnyilvánvalóbb példa erre a dohányzásról való leszokás problémája. Ha egy dohányosnak azt mondjuk, hogy nem jó dolog cigarettázni, akkor valamilyen mértékű kognitív disszonanciát hozunk létre benne. Ennek feloldásához megkérjük, hogy alkosson érveket amellet, hogy miért lenne jobb felhagynia ezzel a szokásával. Ha erősebb hatást szeretnénk kiváltani, azt is hozzátehetjük, hogy olyan érveket próbáljon meg találni, amelyek őt magát is meggyőznék. Tehát ne csak a szokásos, már a cigarettadobozokon is olvasható „súlyosan károsítja ön és környezete egészségét”, „tüdőrákot okozhat” feliratokra hagyatkozzon – ugyanis, ha ez hatással lenne rá, akkor már leszokott volna a dohányzásról. Ha sikerül olyan érvet/érveket találnia, melyek megfelelnek a kritériumnak, akkor az jelentősen megkönnyítheti a leszokást. Vagyis, működésbe lép az önmeggyőzés. Az esetek többségében hatásosabb ez a fajta meggyőzési módszer, mivel a saját érveinket jobbnak gondoljuk másokénál.

A *hozzáférhetőség és hitelesség* kapcsolata megfigyelhető olyan esetekben, amikor egy felszólaló, érvelő egy közelmúltban sokat emlegetett, a hírekben folyton szereplő témára hivatkozva építi fel álláspontját. Példának okáért, ha az atomerőművek felülvizsgálatáról, esetleg bezáratásukról folyik a vita, az ezeket a nézeteket támogató félnek elég Fukushima-ra utálnia. Olyan sokat hallhattunk a katasztrófáról, és még évek múlva is látjuk a károkat, amiket okozott, hogy az erre való hivatkozás hitelesebbé, és ezáltal meggyőzőbbé teszi a felszólalót.

---

¹⁵ Pratkanis – Aroson, 1991, Zentai, 1998

Tehát a meggyőzőerő jellemzői és a heurisztikák között általában kölcsönös kapcsolat látható. Heurisztika előhívhat meggyőzőési faktort, vagy megerősítheti azt, illetve fordítva, a meggyőzőési faktor beindíthat bizonyos heurisztikákat, elősegítheti azok működését.

---

2. Meggyőzés – érvelési hiba

Ez a párosítás akkor működik közvetlenül, azaz heurisztikák beindítása nélkül, ha a célszemély szisztematikusan, alaposan dolgozza fel a szóban forgó témát.¹⁶ Ez pedig általában akkor fordul elő, ha az illető ember személyesen érintett a témában, vagy fontos döntést kell meghoznia, amelyért felelősségre vonható. Az érvek és ellenérvek komoly mérlegelésre kerülnek, és szerepük döntő fontosságúvá válik. A célszemély választása azon fog múlni, hogy melyek az erősebb vagy gyengébb érvek.

A meggyőzés és érvelési hibák kapcsolatának, tehát meghatározó eleme, hogy mennyire alaposan vesszük szemügyre a problémához tartozó álláspontokat és érveléseket. Elméletileg a szisztematikus feldolgozás hatására rá kell jönnünk, ha tartalmaz fallációt az érvelés. Ekkor viszont annak a személynek, aki az érvelési hibát elkövette, csökken a hitelessége vagy tekintélye a szemünkben. Jogos támadás esetén viszont a támadott fél megbízhatósága válik kérdésessé. Azaz, a leleplezett falláció hatására az elkövető, vagy a jogosan támadott személy hitelessége romlik.

A bizonyítás kényszerének áthárítása kapcsán, a *hitelesség, tekintély* megkérdőjeleződhet mind az egyik, mind a másik érvelő irányában attól függően, hogy melyik oldal felé hajlunk inkább. Példa erre a következő párbeszéd:

- Jim Carrey ma is reagált a posztra, amit a Facebook oldalára írtam!
- Mindenki tudja, hogy nem ő írja a válaszokat...
- Honnan veszed ezt?
- Miért? Te honnan tudod, hogy ő írja?

Ebből kiindulva az látható, hogy ha én is hiszek abban, hogy Jim Carrey válaszol a posztokra, akkor a második megszólaló veszít a szememben a hitelességéből, hiszen nem tudja bebizonyítani, hogy valójában nem Jim írja a válaszokat. Azonban, ha nem hiszek abban, hogy a hírességek ilyen apróságokkal is foglalkoznak, akkor az első felszólaló veszíti el a tekintélyét, mert meg sem próbálja belátni az állítását – valószínűleg azért, mert nincs birtokában a kellő tudásnak.

Ugyanakkor problémát jelenthet az érvelési hibák és meggyőzőési faktorok összefüggéseinél az, hogy bár igyekszünk minden lehetőséget és érvelést, minden véleményt alaposan megvizsgálni, mégsem vagyunk feltétlenül tisztában az érvelési hibák mélységeivel. Ebből pedig az következik, hogy sok falláció pszichológiai hatását még szisztematikus feldolgozás esetén sem tudjuk kikerülni – ilyen a személyeskedés és tekintélyérvelés több alelete is.¹⁷

---

3. Érvelési hiba – heurisztika – meggyőzés

Ebben a szakaszban az érvelési hibákból indulok ki. Azt próbálom feltárni, hogy egyes érvelési hibák általában milyen heurisztikákat indíthatnak be, és azok hogyan viszonyulnak a meggyőzőerő korábban taglalt jellemzőihez.

A genetikus személyeskedés leborgonyzást alakíthat ki, mely kihathat a *tekintélyre*, amint az alábbi párbeszéd tanúsítja:

- Olyan ellenszenves az az alsó szomszéd. Elhiszem, hogy ő ráér, de még arra sem képes odafigyelni, hogy ne hétköznapi tartson hajnalba nyúló házibulikat. Nem gondol senki másra magán kívül.

---

¹⁶ Zentai, 1998, Pratkanis-Aronson, 1991

¹⁷ Margitay, 2007

- Ne mondd ezt róla! A cigi csikkeket mindig összesöpri a folyosón, nem?

A lehorgonyzás heurisztika a társalgást hallgató személyben kezd el működni az első megszólalás alapján: negatív kép alakulhat ki benne az alsó szomszédról, és az a pozitív cselekedete, hogy összesöpri a csikkeket, már nem változtat szinte semmit a megítélésén – ez az igazítás. A genetikus érvelés felől nézve: a beszélgetés első megszólalója az alsó szomszéd háttérére, körülményeire, személyiségére hivatkozik, mikor azt állítja, hogy ráér, és senkit sem vesz figyelembe. Ez kialakítja a lehorgonyzást, és általa a szomszéd egy külső szemlélő, de akár még a beszélgetés másik résztvevője szemében is elveszíti *tekintélyét*.

Összességében az mondható el, hogy a meggyőzőerőre az érvelési hiba – heurisztika párosok mindenképpen hatnak, azonban, ha tetten érjük a fallációt, akkor az hajlamos negatívan hatni a meggyőzőerőre, míg abban az esetben, ha nem ismerjük fel, a hibát elkövető személy szándékainak megfelelően fog változni a véleményünk.

---

4. Meggyőzés – heurisztika – érvelési hiba

Ennél a hármasnál az a kiindulási pontom, hogy a meggyőzőerő tényezőit megalapozzák heurisztikák, és ezt a kapcsolatot felerősíthetik vagy meggyengíthetik az érvelési hibák.

Egy példa, ha az *elköteleződéstől* indulunk: ahhoz, hogy be tudjam biztosítani az álláspontomat, miszerint a Magyar Nemzeti Galériának a Várban kell maradnia, előállhatok egy olyan frappáns *körben forgó érveléssel*, amely meggyőzőnek hat mások számára is. Ezáltal tudom saját elkötelezettségemet mélyíteni, és esetleg másokat is elkötelezni a véleményem mellett.

Ha mégis meg szeretnék tudni, miért vagyok ennyire elköteleződve a Galéria és a Vár irányába, pontosabban, ha meg akarnák támadni ezt a nézetemet, akkor azt megtehetnék az *elfogultság feltárása* hibával. Rámutathatnának, hogy nem vagyok teljesen pártatlan az ügyben, például azért, mert ott dolgozom, és szeretem a kilátást, ráadásul közel is lakom a munkahelyemhez, így reggelente egy órával később is elég felkelnem, mint akkor, ha átköltöztetnék stb. Illetve, hányan mondhatják el magukról, hogy a Budai Várban dolgozhatnak? Ezek az én álláspontom szempontjából nagyon fontos érvek lehetnek, és biztos, hogy nem leszek teljesen objektív a költözés gondolatával kapcsolatban. Ugyanakkor mások számára lényegtelenek ezek a feltételek.

Mindazonáltal, ennek a módszernek megvannak a kockázatai, elsősorban abban az esetben, amikor fallációt alkalmazunk a meggyőződésünk védelmének érdekében. Ugyanis, ilyenkor a legtöbb alkalommal ténylegesen hibás érvelést használunk, a „lebukás” lehetőségét kockáztatva, vagyis azokat is elveszíthetjük magunk körül, akik addig hittek nekünk. Hitelességünk és tekintélyünk komoly károkat szenvedhet. Tehát mérlegelni kell, hogy mi mellett éri meg akár ilyen áron is kitarítani, és mi mellett nem.

Összegzés

A tanulmányban néhány jellegzetes példán keresztül beláttam, hogy a heurisztikák, illetve az érvelési hibák közvetlenül is hathatnak a meggyőzés tényezőire, azaz nem kell mind a három komponensnek jelen lennie ahhoz, hogy meggyőzőerőt tudjunk kiváltani. A heurisztikák hatása a befolyásolásra gyakoribb, mivel a fallációk szisztematikus feldolgozást igényelnek, ezért nagyobb időráfordítást kívánnak meg.

A hármás összehasonlításoknál azt találtam, hogy másképpen értelmezhető az érvelési hibák szerepe attól függően, hogy a sor melyik végén állnak. Amennyiben az érvelési hibáktól közelítünk, úgy felállítható egy hierarchikus rendszer, ahol egymásra épülnek az elemek. Az érvelési hiba beindíthat egy (vagy több) heurisztikát, melyek hatással vannak a meggyőzőerőre.

Míg, ha a meggyőzés – heurisztika viszonyból indulunk ki, úgy az érvelési hiba a meggyőzés tényezőit megerősítheti, vagy kikapcsolhatja, ezzel befolyásolva a meggyőzés hatékonyságát.

Mindemellett fontos kiemelni, hogy kutatásom jelenlegi pontján, ebben az elméletileg megalapozott elemzésben jellegzetes összefüggésekkel foglalkozom. A tanulmányban olyan kapcsolatokat igyekeztem felvázolni, melyek tipikusnak vagy általánosnak mondhatók. A ritkább, atipikus összefüggéseket vizsgálódásom későbbi szakaszában szándékozom szemügyre venni.

Referenciák

- Cialdini, Robert B. *Hatás*. Budapest: HVG Könyvek, 2009.
- Csépe, Valéria – Győri M. – Ragó A. eds. *Általános pszichológia 3., Nyelv, tudat, gondolkodás*, Budapest: Osiris, 2008, 361.-401.
- Gigerenzer, Gerd, P. M. Todd and The ABC Group. *Simple Heuristics That Make Us Smart*. n.p.: Oxford University Press, 1999.
- Margitay, Tihamér. *Az érvelés mestersége*. Budapest: Typotex, 2007.
- Pohl, Rüdiger F. ed. *Cognitive ILLUSIONS: A HANDBOOK ON FALLACIES AND BIASES IN THINKING, JUDGEMENT AND MEMORY*. n.p.: Psychology Press, 2004.
- Pratkanis, Anthony R. and Elliot Aronson. *A rábeszélőgépj: Élni és visszaélni a meggyőzés mindennapos mesterségével*. Budapest: AB OVO, 1992.
- Tversky, Amos and Daniel Kahneman. "Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases." *Science*, New Series 185/4157. (Sept. 27., 1974): 1124-1131.
- Zentai, István. *A meggyőzés csapdái*. Budapest: Typotex, 1999.
- Zentai, István. *A meggyőzés útjai*. Budapest: Typotex, 1998.

Introduction

Christopher Nolan's *Memento* (2000) is a highly complex work of cinematic art regarding both its narrative structure and its thematic scope. It is a curious detective story, in the tradition of the filmic genre of *noir* (or *neo-noir*), featuring a self-proclaimed detective, Leonard Shelby, who is a former insurance claims investigator, now seeking to find and kill the burglar who murdered his wife in an assault which left him with permanent brain damage. Due to the attack, Leonard has lost his ability to form long-term memories, which puts him in a state of continuous amnesia as to his immediate past, but he claims to remember everything that happened before the tragic incident.

However, Leonard turns out to be an unreliable narrator. As the filmic narrative progresses, it transpires that his memories prior to the incident may significantly have been modified as a result of “conditioning” and relying on a “system” whereby he acquires and organizes new knowledge. Moreover, the short-term memory loss severely limits Leonard's perception, thus the validity of his knowledge claims becomes doubtful. This sense of unreliability is further heightened by a shoddy character named Teddy, who gives us a radically different version of Leonard's post-incident life. In his account, Teddy systematically refutes every chunk of information that the viewers have managed to gather from Leonard's narration, so at the end of the day, they are left with two equally plausible versions of how the assault took place and what has happened to Leonard since he lost his short-term memory.

In this paper, I will argue from the premise that due to its “strict adherence to subjective narration, and the resultant privilege given to ambiguity over certainty” (Molloy 80), *Memento* indirectly addresses the perennial philosophical *topos* of the nature of truth. Leonard and Teddy, in turn, can be looked upon as representatives of two opposing philosophical positions, one of which claims allegiance to the existence of objective knowledge and its availability through rigorous investigation (Leonard), while the other represents a quasi-Nietzschean perspectivist view of truth and knowledge, which regards both notions as constructions, their validity being heavily dependent on interpretation (Teddy). These two positions appear to be mutually exclusive, because they regard each other as grounded in a fundamental mistake. Thus, the legitimacy of one position is founded on an efficient denial of the other, and vice versa, but for the same reason they also owe their very existence to each other. My main contention below is that the two conflicting epistemological positions represented in *Memento* can be shown to be inextricably intertwined due mainly to the convoluted narrative structure in which the film's plot is represented.

The argument of this study is divided into three sections. In the first one, I delineate the two philosophical positions represented by Leonard and Teddy, and their interrelatedness with the film's narrative technique. In the second, I focus on specific critical interpretations of *Memento* which revolve mostly around the existence or nonexistence of truth in the narrative. As I will demonstrate, these interpretive endeavors result either in a relativizing reading where “truth” *as such* is proclaimed nonexistent, or (less frequently) an affirmation of faith in objective knowledge and truth. I argue that such readings, however complex they may be otherwise, tend to oversimplify the complexity with which the question of truth is thematized by the film. In the third section, therefore, I propose an interpretive route, which, adopting Richard Rorty's term, I call “ironist.” It is based on the assumption that instead of being

preoccupied with proving or disproving the existence of truth, investigating the construction, legitimization, and interdependence of the various *truths* which get formulated in the filmic narrative can yield a more complex interpretive approach, which is better suited to the overall complexity of the film itself.

Viewed from this angle, the film allows for a thoroughly non-metaphysical definition of truth, which draws heavily on verbal and rhetorical strategies, thus introducing a concept of knowledge that does not seek to operate with the notion of objectivity or reality, but rather with those of persuasiveness and coherence. I contend that the film draws on an epistemological position in which truth is constructed by playing language games (in the Wittgensteinian sense), and thus it makes knowledge a matter of the way people describe and redescribe certain phenomena, rather than a matter of the extent to which people's observations correspond to the "reality" of those phenomena. Although the film presents two epistemological positions through Leonard and Teddy, it does not adhere rigidly to these positions, but rather problematizes them by showing how these positions cannot help but intertwine.

Facts and/or interpretations?

Narrative technique and epistemological (un)certainty

Concerning the plurality of epistemological positions that constitute the philosophical dimension of *Memento*, the first crucial aspect to consider is the perspective of the filmic narrative, for the viewers see the story unfolding from the point of view of the self-entitled investigator Leonard Shelby, who has suffered brain damage that resulted in the loss of short-term memory. Due to the film's obscure narrative structure, the viewer has to adapt to Leonard's "10-minute memory": the main narrative, presented in color, is sliced into bits of approximately 5-8 minutes, shown in a *reverse* chronological order, separated from each other by scenes in black and white, which depict events chronologically progressing *forward*. In this way, the audience experiences the limitation of Leonard's perception caused by his limited short-term memory, which results in the experience of a radically subjectivized narrative on the viewer's part.

In an interview, Nolan relates that he intended to present *Memento's* narrative "subjectively," realizing that "if you tell it in reverse chronology then you deny the audience the information that the protagonist doesn't know, so in one sense, you are putting the audience in this guy's place" (Zak, "Guillermo del Toro and Christopher Nolan Talk 'Memento' & 'Remaining Strange'"). Thus, many of the events in the story, shown from Leonard's perspective, become permeated by a sense of epistemological uncertainty due to the breakdown of the causal link between the sequences following each other, so no "reliable" or "objective" information is available to Leonard and the viewer. As a consequence, the viewer is incapable of properly construing the significance of the events at the time of seeing them happen on the screen. Due to the fragmentation of the sequence of events, the different episodic fragments of the narrative in many cases can only be evaluated retrospectively, as the perception of the causal chain is reversed: the viewer first sees the effect and the preceding cause afterwards, which creates the paradoxical situation of regressing in narrative time, while progressing in the "real time" of the actual act of viewing.

This effect is most apparent in the scene which shows Natalie (Carrie-Anne Moss) arriving home, with bruises on her face, claiming that a person called Dodd had beaten her. Leonard readily brings some ice to Natalie, and then proposes to go and deliver justice to Dodd for what he did to her. In the next scene, however, which happened antecedently in narrative time, we see that it was/is Leonard himself who punched/punches Natalie in the

face, who deliberately provoked him to do so, thereby we gain new information not only regarding the origin of Natalie's bruises, but also her character and her motivations. Herein lies the effect that the director strived to achieve: to limit the audience's knowledge of the events that Leonard experiences at the time of seeing them.

However, as Andrew Klein points it out, what really causes the whole narrative to be permeated by an inconvenient uncertainty is that we do not get any objective information on the actual past of Leonard; we do not get to know the "truth" of the narrative from an external, objective source. All that the audience is provided with are two contradictory versions of what might have happened to Leonard: one coming from Leonard himself, and the other from Teddy. Claire Molloy relates to this feature as "a narrational device that leaves the film open ended and asks the spectator to decide which account is true," adding that "absolute construction of the fabula is inhibited by the *syuzhet* and the *syuzhet's* presentation of events make possible two (or more) fabulas" (83). This is due to the fact that *Memento*, as Molloy puts, "[refuses] to adhere to a clear delineation between objective and subjective narration" (83). Molloy argues that "the ambiguities in *Memento* are produced by the subversion of narrational norms as well as the establishment of particular intrinsic norms such as the *syuzhet* representation of external flashbacks in both plot-lines" (81). In this way, the supposedly objective flashbacks become subjective, which results in the formation of an ambiguous narrative due to the fact that the flashbacks provide most of the information that the viewer needs in order to reconstruct a coherent narrative of the film's past events. Nevertheless, and most importantly, despite the interpretive uncertainty of the narrative, both Leonard and Teddy claim to know "the *truth*" of what happened in Leonard's past. Meanwhile, Teddy continuously reflects on Leonard's way of living and system of investigation, which leads to a profound epistemological tension between them, stemming from the opposing philosophical positions that they often explicitly commit themselves to.

Leonard in many respects behaves like a *par excellence* positivist, who still cherishes the hope of there being an objective reality, a world "out there" that is entirely knowable through our senses, yet not dependent on them, in other words: a world not influenced by our subjectivity. Leonard very clearly expresses this view in a characteristically anti-idealist (quasi-empiricist) sentence: "The world doesn't disappear just because you close your eyes." He has worked out a "system" to gain, organize, and preserve knowledge: he writes notes, gets "facts" tattooed on his body, and takes photos, all of which function as prostheses, substituting his absent memory. Leonard seems to believe that this system allows him to capture a reality that is more pure and objective than what people with sound memory can perceive. What seems to be underlying Leonard's views on his relationship to the world is the positivist epistemology for he clings on the notion that the notes and pictures one takes represent the world and its objects in an undistorted, unmediated manner. Leonard claims allegiance to this belief in a conversation with Teddy, saying:

Memory's not perfect. It's not even that good. Ask the police, eyewitness testimony is unreliable. The cops don't catch a killer by sitting around remembering stuff. They *collect facts, make notes*, draw conclusions. *Facts*, not *memories*: that's how you investigate. I know—it's what I used to do. Memory can change the shape of a room or the color of a car. It's an interpretation, not a record. Memories can be changed or distorted and they're irrelevant if you have the facts.

As we see, Leonard believes that memory stands in opposition to notes and pictures because memories fade and are influenced by our subjectivity, thus they cannot provide such an objective knowledge as "records" can, in the form of notes, pictures and tattoos. It is these records that Leonard refers to as "facts," and claims that basing an investigation on such facts

is the only correct way of executing forensic exegesis. Memories, being only interpretations of past experiences, are incapable of providing authentic and legitimate knowledge for a detective's work. This apparently un-Nietzschean insistence on the distinction between "facts" and "interpretations"¹ is reminiscent of Hume's distinction between "facts" and "values," a differentiation between "the way the world *is*" and "the way it *ought to be*"² or the way we think or feel about it. Leonard claims to be able to gain knowledge about "the way the world is" via his system of investigation, which he believes to be an objective inquiry that enables him to obtain reliable information and knowledge about the world "out there."

Leonard has a similarly positivistic understanding of the moral value of his acts, as he believes that "[his] actions still have meaning, even if [he] can't remember them." This belief of his is rooted in his unconditional acceptance of the validity of the information that his system allows him to collect, so it does not really matter whether or not he himself remembers avenging his wife's murder, because his notes, pictures and tattoos are ample evidence of the "fact" that he has. Thus, vengeance becomes the main motivation and purpose of Leonard's actions, which now functions as an abstract concept justified in its own right by the "evidence" of Leonard's records. It is in this respect that Leonard's views on morality can be said to mirror traditional moral philosophies: the chief criterion for the legitimation of his actions is the abstract concept of vengeance, which here becomes a self-justifying end in itself, rather than a set of rules which are chosen primarily on the basis of their usefulness in a social context. Leonard organizes his whole life around the single goal of avenging his wife's death; his idealist moral concepts and his positivist system of knowledge-gathering all serve this purpose. Nonetheless, his blind belief in the absolute moral order that is established by his positivist understanding makes him vulnerable in the face of manipulation by those who know how his system works.

One of the characters who manipulate Leonard in the film is Teddy, who initially appears to be helping him, but turns out to have been abusing Leonard's condition ever since he lost his memory. Moreover, Teddy appears to be the typical Nietzschean perspectivist, who is trying to persuade Leonard throughout the narrative that his positivistic philosophy is not as ideal and legitimate as he thinks it is. In several instances, Teddy advises Leonard to reevaluate his system and his knowledge of himself. For instance, in their conversation that takes place in a diner, Teddy tells Leonard that he "can't trust a man's life to [his] little notes and pictures" because "[those] can be unreliable." This statement is a counterpoint to all of Leonard's beliefs, because it dismantles not only the objectivity and validity of his system of fact-gathering, but even absolute knowledge ("facts") *per se*, because saying that notes and pictures can be unreliable entails that they are as irrelevant to absolute certainties as any other sources of knowledge. Teddy's perspectivism is even more observable at the end of the movie, when he exposes Leonard's past in their final conversation (which of course is the first in the chronological order of the film). After Leonard kills Jimmy Grantz, a drug dealer, who falls victim to Teddy's manipulation of Leonard's "quest for revenge," Leonard comes to realize that he has killed the wrong person, he starts to see through Teddy's scheming, and calls him to task for it. Teddy's cynical response is that Leonard should enjoy his vengeance while he can, because a few minutes later he will not remember that it ever happened. When Leonard objects that Grantz was not his John G., Teddy retorts: "He was to you [...] What difference does it make whether he was your guy or not?", which is his way of justifying the fact that he shamelessly utilizes Leonard's belief in a firm epistemological and moral order. More importantly, this single exclamation exposes Teddy's perspectivism, because it claims

---

¹ As Nietzsche puts it: "Against that positivism which stops before phenomena, saying 'there are only facts,' I should say: no, it is precisely facts that do not exist, only interpretations..." (Kaufmann 458).

² See David Hume: *A Treatise of Human Nature* (1739) Book III, VI

allegiance to subjective “interpretations” against “facts,” which forms a fundamental epistemological opposition to Leonard’s belief in facts.

Another manipulative character in the film is Natalie, the femme fatale of the story, who also calls attention to the drawbacks of Leonard’s epistemological position in many instances. The most significant point that she articulates is that Leonard “can question everything” but he “cannot know anything for sure.” Leonard responds by saying that there *are* certainties, like the sense of touching something or knocking on a table, that is, empirical experience. Leonard’s positivism again interferes with perspectivist epistemological notions of Natalie.

It is notable that these two positions are represented in conversations, which dramatizes the clash between them. Moreover, a sense of epistemological indecisiveness seems to develop during the dialogues between the positivist Leonard and the perspectivist characters. For instance, while Leonard’s system is intended to seek for *the* truth, it becomes obvious by the end of the film that it is only a means of giving a purpose to his own life, so it has nothing to do with either objectivity or justice. On the other hand, Natalie manipulates Leonard into killing Teddy, so she acts out of revenge just as much as Leonard does, but by abusing Leonard’s condition, she does deliver justice to the right person, because it was indeed Teddy who manipulated Leonard into killing Jimmy Grantz, Natalie’s boyfriend. So Natalie gets her revenge, but it is different from Leonard’s Platonic concept of revenge, because the latter is most certainly unachievable and thus unending.

Nonetheless, Leonard also avenges his wife’s death in a way, because after killing Teddy, he takes a picture of his dead body, so there is at least a vague hope that he will not continue his vengeful quest. Teddy’s moral responsibility is more dubious than that of Natalie, given that he abused Leonard’s condition but at the same time he was the one who instigated Leonard’s investigation by always providing a John G., which after a while becomes an “empty category” in Leonard’s system, serving to keep the whole process running. Teddy has given important assistance to Leonard for his investigation, meanwhile abusing the mechanisms of Leonard’s system, which seems to give him no moral qualms. Leonard’s positivistic morality, by contrast, does not allow for deviations of this sort from his strict ethical code, which is driven by his belief in the validity of his putatively post-incident memories based on pieces of information recorded on Polaroid photos, on his skin, and on scraps of paper. Teddy, in contrast, appears to be the out-and-out perspectivist, who cannot accept the validity of any of Leonard’s chunks of information as instances of objective truth, because, as he puts, “notes can be deceptive.” All through the narrative, Teddy denies the legitimacy of Leonard’s system, which comes to a dramatic climax at the end of the film, when—similarly to Natalie earlier in the narrative—he tells Leonard that it does not matter whether it is his John G. that he kills as long as he believes that it is his John G. Thus Teddy claims allegiance to subjective “interpretations” over “facts,” thereby creating the fundamental epistemological tension between him and Leonard. This tension stems from their opposing views on objective truth, which is also a focal tension in the critical discourse on *Memento*. In those studies that deal with the film’s philosophical relevance two fundamental epistemological positions are articulated, which in many ways correspond to the positions that are explicated in the film. Let us examine some of these interpretations.

Ambiguities vs. certainties: the (de)construction of truth in *Memento*-criticism

---

Several scholarly interpretations of *Memento* reflect implicitly or explicitly on the epistemological dimensions of the film. Interestingly enough, the critical discourse that *Memento* generates seems to reenact, as it were, the epistemological tension represented in the film. Although most of the critics seem to operate under the assumption that it is possible to

enclose the filmic text in a unified interpretation, differentiation must be made between those who claim that the film underscores the existence of some kind of an objective truth, and those who believe that it deconstructs such certainties by blurring the clear-cut distinction between truth and falsity or the reality and fiction.

Readings of the latter kind are the ones which construe the film in the light of postmodern theoretical insights. Besides their reliance on specific theories and theoreticians such as Jean-Francois Lyotard, Jean Baudrillard, and Frederic Jameson,³ such readings emphasize epistemological uncertainty, ambiguity, paradox, and the ultimate impossibility of coming to any definitive conclusion about whose truth claims are valid, those of Leonard, or those of Teddy. Furthermore, such studies often argue that what *Memento* dramatizes is the absence of absolute truths, which is exemplified by the very fact that the film can have no definitive interpretation.

A characteristic example of this interpretive tendency is Rosalind Sibielski's reading, which interprets Teddy's revelation of the "truth" as the ultimate dismantling of Leonard's positivistic notion of knowledge and investigation. Sibielski identifies Leonard's character with the prototypical empiricist/positivist of the Enlightenment-modernity project, arguing that the film systematically deconstructs the way of thinking that Leonard's character represents. Sibielski claims that Leonard's system reflects "Enlightenment modernity's unconditional faith in the infallibility of scientific investigation and empirical research." This system by the end of the film fails spectacularly, as Lenny, refusing to believe Teddy's story, writes "Don't believe his lies" on the back of his photo of Teddy. Sibielski interprets this gesture as "Leonard's acknowledgement of his willingness to lie to himself 'to be happy' [which] belies any claim in the film that his inquiry into his wife's murder is centered upon discovering the 'truth' of the events surrounding her death." However, the problem is more complicated than that, because Leonard, instead of giving himself the chance to simply *forget* what Teddy has just told him, he consciously decides to *remember it as a lie*, whereby he implicitly acknowledges the truth (or at least the plausibility) of Lenny's story. Sibielski, however, shies away from making this inference and chooses to blur the difference between Leonard's and Teddy's "truth." She relativizes their positions and concludes that although Leonard's account of his past is not reliable, it does not mean that Teddy's version is any less unreliable, so ultimately "it is impossible for either Leonard within the film's narrative or the film's spectators examining it, to ever achieve a definitive accounting of Leonard's past." The film itself, however, offers a more complex problematic than that of relativization, because a chiasmic reversal takes place and, ironically enough, the cynical and relativistic Teddy becomes the conveyor of *a* truth, because, for all we know, his narrative sounds more coherent and convincing than Leonard's elaborate, but highly contradictory account of his own quest for *the* truth.

Another critic, Melissa Clarke, claims that in *Memento* "reality and truth are the very complex results of shifting, multiply variant possible connections between the present and the sheets of past" (180). In her Bergsonian account of the film, Clarke exposes her view that "*Memento* is characterized by a chronic undecidability between what is true and false" so that "in each scene we are presented with a simultaneity of possible interpretations" (175). She claims that this undecidability originates in the film's demonstration of Bergson's concept of a multilayered past, which results in the formation of multiple possible presents simultaneously, blurring the distinction between reality and fiction as well as between truth

---

³ Among others, see Sibielski "Postmodern Narrative or Narrative of the Postmodern? History, Identity, and the Failure of Rationality as Ordering Principle in *Memento*," and Kravitz "The Culture of Disease and the Dis-ease of Culture: Re-memembering the Body in *Fight Club* and *Memento*."

and falsity. When it comes to the actual rhetorical moves she makes, it is observable that she remains loyal to this understanding of the movie, as she does not take Teddy's "truth" for granted, but rather strives to show how Leonard's past is unknowable in the narrative.

Bennett Kravitz argues along similar lines when he contends that Leonard's past lacks a "master narrative, which is a paradoxically convenient state of affairs for Leonard" (36), who can thus shape his own past via his "system" of investigation. According to this reading, the "unreliability of plot allows the audience to experience Leonard's detached reality," which, in Kravitz's view, results in the creation of multiple, equally competent plot lines (38). Thus, the conclusion—as in Sibielski and Clarke—again is that Leonard's positivistic notions of truth are illusory and Teddy is no more reliable than any of the characters in the movie, which, again, renders *Memento* incapable of being given a definitive interpretation.

What seems to be a common element in the interpretations I have cited is that they are all hinged upon the notion of "truth" in terms of absence, unattainability, or impossibility. Another notion that they seem to share is that the limitation of the characters' knowledge is mirrored, as it were, by the viewer's limited understanding or the critics' inability to give a definitive interpretation of the film. Thus, the assumption is that the truth thematized in the filmic narrative as related to Leonard's obscure past can be equated with the validity any critic or reader can claim for his/her interpretation. My contention is, however, that such interpretations cannot avoid the trap they wish to avoid the most, that is, constructing their own grand metanarratives of the film. Sibielski, for instance, does rely on Lyotard's famous notion of "grand narratives," pointing out that Leonard's apparently exhaustive collection of notes is supposed to function as the grand narrative of his investigation, and thereby also that of his life as such (Sibielski). In Lyotard's view, the problem with grand narratives is that while they aspire to alleged "objectivity" so that they can legitimize knowledge claims, they themselves cannot be legitimized against any other narrative or source of knowledge, for they are supposed to constitute "authentic" knowledge.⁴ These narratives of legitimation, however, are no less in need of legitimation than what they serve to legitimize. Thus, the question arises: what legitimates the seemingly subversive but none the less totalizing claims about the absence of truth or the impossibility of interpretation?

It is a very similar question that Carlos Gallego raises in his study, in which he questions the legitimacy of the postmodern assertion that there is no possibility for historicity. Gallego attacks Baudrillard's assertion that 9/11 is only an "image-event," which according to Gallego is "a rhetorical method of insisting on the condition of simulacra despite the impact of 9/11" (53). Gallego claims that "the postmodern claim for an 'end of history'" is in fact "more of a rallying cry for collective denial than a critically substantiated position concerning the possibility for historical change" (35), using *Memento* as a postmodern cultural product that allegorizes just such a conscious denial of history. He claims that Leonard is the representative of an "exhausted modernity"⁵ in denial of both its failure and incompleteness," which modernity, as well as Leonard, tries to overcome by forming an "ideological fantasy," namely postmodernity, which is dramatized in the film by Leonard's creation of Sammy's story (46). Using this analogy, Gallego asserts in the final section of his paper that Baudrillard, by degrading 9/11 to an "image-event," formulates a "necessarily exclusionary and one-dimensional standpoint, reminiscent of Leonard's denial in *Memento*" (53).

---

⁴ See Jean-Francois Lyotard, *The Postmodern Condition* (6-9).

⁵ According to this view, modernity is exhausted because of the "systematic and anti-utopic quality of the wars—from the barbarity of trench warfare to the mass killing of nuclear weaponry" which "undermined modernity's idealist objectives, giving rise to the antisystemic skepticism that would eventually come to be known as postmodern" (43).

Apparently, Gallego approaches *Memento* as being demonstrative of a historical period in which the legitimacy of historicity is no longer acknowledged. Gallego, however, argues that “postmodernity should be studied within an older and more general reality-consciousness dialectic” which “permits a clearer understanding of its function as a nonrevolutionary phenomenon” (56), rather than viewing postmodernity from a postmodern point of view, which Baudrillard did when he had written about 9/11. Gallego approaches *Memento* in a similar manner, as he analyzes it using Benjamin’s concept of the “dialectical image,” which is an interpretive model that is *designed* to “foreground the symptomatic, historiographic, and representational features” of cultural products (61), i.e., create historically relevant meaning in every commodity, cultural product or event. This approach is based on a historical materialism, i.e., the assumption that history is *encoded* in commodities, so that history exists essentially in every cultural product (Gallego 37). It is not unexpected, then, that Gallego is able to maintain that 9/11 is a historically relevant *event*, because, utilizing Benjamin’s dialectics to analyze 9/11, ironically enough, as a “dialectical image-event” (51), he is able to extract historical relevance from the event of the terrorist attacks by placing it within a coherent narrative that is woven of historically relevant information, thereby proving that it *is* an event.

What Lyotard, along with most representatives of postmodern thought, would criticize concerning this position is the legitimacy of history as a self-proclaimed totalizing narrative, given that it poses as objective, while in fact it has never been the case (hence Baudrillard’s assumption of the “end of history”). Gallego, claiming that this assumption “is more like a rallying cry for collective denial,” points out that postmodern thought, while trying to delegitimize history on the basis of its self-proclaimed validity, is none the less institutionalized and thus it is as much in need of validation as any other theory.

It is not surprising perhaps that Gallego’s analysis of *Memento* does not exhibit the kind of skepticism the previously introduced readings do; believing in the legitimacy of history *per se* (i.e., theory), he accepts Teddy’s account because it seems to be the truth of Leonard’s past. In this way, Gallego articulates an epistemological position concerning *Memento*’s plot that is diametrically opposed to those who analyze the film with a postmodern rhetoric. Among Gallego’s lines there lurks the assumption that objectivity does exist, so that reality, history and theory are all still accessible to us through systematic and attentive inquiry, “within an older and more general reality-consciousness dialectic” (Gallego 56).

Christopher G. Williams more explicitly articulates a similar position as he claims that *Memento* “has not succeeded in destroying a concept of ‘factuality’ because [its] ‘facts’ are merely a representation based on Leonard’s sense of what his notes mean.” Williams claims that the film illustrates “an underlying nihilism in postmodern thought through a series of ideas heavily associated with current postmodern thinking, including historical revisionism, the potential for producing new histories through such revision, and the creation of self and identity in a postmodern environment.” Throughout his interpretation of *Memento*, Williams relies on the work of such authors as Baudrillard, Linda Hutcheon and Frank Kermode, demonstrating that the film “would seem to underscore the idea that historical ‘truth’ is not objectively conveyed.” Williams’s conclusion is that however hard it tries, *Memento* ultimately fails to deconstruct the concept of objective knowledge. He asserts that the film’s “choice to make ‘fact’ somehow mean the same thing as representation through the inscription of ‘facts’ on flesh” is logically flawed, because a tattoo “is still merely a sign,” i.e., “they are representations of truth.” Williams criticizes Baudrillard for a similarly “incorrect equation of factuality and representation,” of which the film is also illustrative of. However, Williams contends that the film leaves hope for the existence of “another kind of inscription”

which is “less empirical and more innate perhaps than St. Paul’s inscription of the Law on the heart [...] despite Leonard’s confusion.”

The last few paragraphs in Williams’s account are illustrative of an ossified hope for the existence of truth as “absolute fact,” along with an objective reality and a universal moral order. Nonetheless, Williams asserts at the end that “Leonard’s problem is the same problem shared by all detectives and historians,” who “simply cannot see the big picture, and so he is left to do as anyone handicapped by a lack of omniscience must do.” Williams seems to suggest that Leonard after all is not much different from all of us, only that he does not know enough to see the “big picture” of the world that he lives in. In my opinion, however, the film does not quite invite the interpretation that Leonard would simply need a “big picture” in order to function correctly in his life, because, as Williams also implies, we are all lacking in omniscience, so the “big picture” simply does not exist, only in a kind of a positivistic worldview that Leonard—and apparently Williams—seems to advocate.

It can be concluded that those who claim that the film rejects the possibility of objective knowledge articulate their arguments in a very similar manner to those who support the validity of absolute knowledge regarding the narrative. Thus, even the postmodernist accounts cannot help but claim not-knowing and the absence of truth as the final truth of *Memento*. By relying on an established canon of postmodern theoretical texts, they unconsciously mimic the mechanisms of validating truth-claims relying on metanarratives. By restricting their discursive practices to this, otherwise traditional, way of argumentation, they inevitably articulate a position that does not at all distance their argument from the kind of truth that they strive to dismantle. In other words, they create the semblance of an objective truth regarding the film’s narrative precisely by striving to prove that the film leaves no place for such inferences. Thus, although there is an obvious tension between the two groups introduced above, they seem to be unable to give up their search for objective knowledge. In what follows, I will discuss the operations of a thoroughly non-metaphysical “truth” in the film, making an attempt to offer an alternative way of interpretation.

Truth vs. truths: an ironist interpretation of *Memento*

In expounding my approach, it might be fruitful to begin by introducing a reading of the film which illustrates how the film dismantles the logocentric understanding of truth and memory, thereby introducing a curative understanding of memory, in which it serves as a means to *create* knowledge through its inscriptive mechanisms. As Robert Avery observes, “*Memento* puts the stability and integrity of its own rhetoric of memory – memory as total recall – into a gyre of self-reflexive uncertainty by positing a violent surrogation of forensic exegesis, or the inscriptive process, for living memory” (60). Avery contends that the film is “maintaining a positive valence of living, self-present memory and conceptualizing forgetfulness as memory’s perfunctory antithesis by showing the futility of Leonard’s avenging acts” (58). But, according to this view, the film in a Derridean manner ultimately “shows forensic exegesis *to be* memory” thereby contradicting its own seemingly preferred standpoint, which advocates the Platonic concept of memory (63). Following this thread of thought, *Memento* dismantles the Platonic, logocentric concept of knowledge, because it introduces an understanding of memory which is epistemically productive, so it depicts how truth is *created* through the inscriptive mechanisms of memory, which Avery, after Derrida, calls “violent surrogation.” He concludes, that the “film resists [...] logocentric notions of memory, truth, knowledge, and reality” (78), and thus it dramatizes a crisis in epistemology (Avery 79).

It is my contention that the kind of self-reflexivity that Avery points out extend to the film’s epistemological dimensions, so that it does not only present a crisis in epistemology by deconstructing logocentric notions of truth, but describes truth as a result of linguistic

formulation. As I claimed in the first chapter, the positivist and perspectivist understandings of truth are often intertwined in the film, and in this way, I argue, a rather flexible concept of truth emerges, which relies on *language* as its main vehicle throughout the film, of which “violence” is only a mechanism.⁶ It is observable in the film how Leonard’s whole system is based on the concept of “re-descriptions,” whereby the film subverts Leonard’s positivistic epistemological notions. Moreover, Teddy, always criticizing Leonard’s positivism, is the character who dismantles objective knowledge in the film to replace it with a non-metaphysical epistemological concept. Teddy, being a Nietzschean perspectivist, does not settle for the metaphysical understanding of truth as crystallization of knowledge.

Interestingly enough, a subtle tension is observable between Teddy’s claims that advocate a perspectivist epistemology, and his claim to expose *the* truth of Leonard’s past. At this point, let us compare the narrative that Teddy exposes as what truly happened after Leonard’s injury and Leonard’s account of it. Clearly, Leonard has a limited perspective on what has happened since the incident, provided that all he has as “memory” consists of a few notes and tattoos. Very few of the tattoos are related to Leonard’s investigation, and these are supplemented only by an incomplete police file that he is unable to entirely read through even once due to his lack of a sound short-term memory. However, using his tattoos, his police file and a few notes as clues, Leonard has created an account of his post-incident life that, due to his limited scope, is not very detailed or coherent.

Teddy’s account, on the other hand, is a more compelling one for the viewer, and even for Leonard, because it seems to account for events and people that Leonard’s narrative cannot. In Leonard’s account, John G. is the main cause of the mystery that is not yet solved; in Teddy’s narrative, there is no question as to the identity of John G., since there is no obscurity regarding how Leonard’s wife died, and even Sammy Jankis’s story is involved in this coherent narrative. Thus, Teddy’s story is compelling because it unifies all the observations that we were presented with so far by Leonard in the film, whereas Leonard’s version fails to account for many of these details in such a coherent fashion. It is observable in Teddy’s rhetoric that he dismantles Leonard’s story not by refuting it through counterarguments, but by giving a new meaning to the bits and pieces of information that constitute Leonard’s account, thereby reinterpreting his clues. As a result, Teddy addresses the events that we have come to know about from Leonard in a very different manner, so that ultimately he weaves a coherent narrative by re-describing events in a causally consistent manner.

This notion mirrors Richard Rorty’s conception of Hegel’s dialectic, which he defines “as the attempt to play off vocabularies against one another, rather than merely to infer propositions from one another,” thus dialectic can be regarded as “the partial substitution of re-description for inference” (*Contingency* 78). In Rorty’s view, Hegel’s argumentation relies on re-describing certain philosophical concepts or questions and thereby arriving at philosophically relevant conclusions, rather than by offering mere logical propositions (78). Redescription, in this regard, means giving a new meaning to a certain phenomenon or

---

⁶ Avery stresses the epistemological importance of “violence,” which is used in his argument both in its literal meaning (violating the body, which is a cure for the loss of masculinity for Leonard), and in its metaphorical meaning that was proposed by Derrida (violation of memory by writing, which creates false knowledge as opposed to self-present, living memory that stores genuine knowledge).

In my reading, this latter kind of “violence” cannot account for the epistemological problems that *Memento* presents for the simple fact that language functions in ways that involve other parts of the brain as well, let alone the social interactions required for proper communication to be conducted. Although having sound memory is a prerequisite of speaking a language (and thus forming and conveying “truths”), it does little to account for the epistemological problems that the film presents.

concept by using different words to relate to it. This is apparently the case with Teddy's narrative, and his redescription of the clues that Leonard has of his past, namely his incomplete police file, and his obscure memory of his wife, Sammy Jankis, and the incident. Teddy redescribed these clues in such a way that they will point towards Leonard as the ultimate cause of much of his struggle, for instance that he killed his own wife, or that he deceived himself by his notes and tattoos to conceal the truth. So by the time Teddy finishes exposing his version of Leonard's past, Leonard does not have any ground from which to argue, because all his arguments are refuted by Teddy's claims. In this way, Teddy's narrative is more compelling due to the *vocabulary* that it uses to describe Leonard's past. This vocabulary, or in Wittgensteinian terms "language-game," grants an overall coherence to the events that it describes as opposed to Leonard's vocabulary which, due to Leonard's limited understanding of the world around him (in Rorty's terms, his limited final vocabulary),⁷ does not cohere the way Teddy's does.

Ludwig Wittgenstein defined the concept of language-games in his *Philosophical Investigations* as a set of words which one uses to describe certain phenomena. Wittgenstein illustrates this notion through, for instance, his thought experiment in which a builder and his assistant use certain building stones, namely blocks, pillars, slabs, and beams. There is a need for interaction between the builder and the assistant, for the builder needs the building stones in a certain order, therefore they have to use a primitive language which consists of the words "block," "pillar," "slab," and "beam." "[The builder] calls them out," and "[the assistant] brings the stone he learnt to bring at such-and-such a call" (Wittgenstein 3).

It is observable in this thought experiment that the meaning of the words is not as significant as the use of the words themselves: it does not make much difference in this language whether a beam is called an "apple," or a block is called a "lamp," as far as both of the people who use this language have an agreement over the words they use to name different objects. In a similar way, as Wittgenstein claims, we use certain language-games in every aspect of our lives, so that ultimately he calls "the whole, consisting of language and the actions into which it is woven, the 'language-game'" (5). In the case of *Memento*, there are several language-games that are simultaneously used in connection with one concept or event, of which just one example is Leonard's past, which appears to be described by two different language-games, one that is used by Teddy and the other by Leonard. The difference between these vocabularies is caused by the implementation of redescrptions in the language games that they previously used to talk about those events. Although Teddy's language games are more flexible than those of Leonard (due to the latter's inability to extend his final vocabulary), Leonard himself is still able to perform a redescription, which nonetheless has a crucial significance in the narrative of *Memento*.

Let us consider the scene in which Leonard infers that Teddy is John G. (this is the scene which directly leads up Teddy's murder), for it is fruitful in demonstrating the idea and importance of redescrptions in language-games. In this scene, Leonard opens the envelope that Natalie gave him previously, which contains John Edward Gammell's DMV information. Leonard, seeing Teddy's face on the driver license, looks at the picture that he has of Teddy,

---

⁷ Rorty defines final vocabularies as „a set of words which [people] employ to justify their actions, their beliefs, and their lives. [...] They are the words in which we tell, sometimes prospectively, sometimes retrospectively, the story of our lives. [...] It is 'final' in the sense that if doubt is cast on the worth of these words, their user has no noncircular argumentative recourse. Those words are as far as he can go with language" (*Contingency* 73). Some of the most frequently used terms in Leonard's final vocabulary are "vengeance," "condition," "incident," "short-term memory loss," "fact," "investigation." He simply interprets everything in terms of these and similar words, not being able to learn any new words to refer to the events that happen to him. This is one of the main causes of his vulnerability to others' manipulation.

and starts to suspect that Teddy is not who he claims himself to be. Then, looking at the tattoos on his body, Leonard finds the license plate number tattooed on his thigh as “FACT 6,” then again, looking at the DMV info, seeing that the two license plate numbers are identical, Leonard concludes that Teddy is his John G. The most important consequence of this finding is that he writes “HE IS THE ONE” on the back of Teddy’s picture, thereby radically modifying the language game that he uses in connection with Teddy. In this way, Teddy (or rather the *concept* of Teddy in Leonard’s mind) goes through a process of redescription, thus this scene dramatizes how our view of others is determined by the language game that we use to relate to them. A less significant modification is implemented right after this move, as Leonard, seeing the tattoo on his chest that reads “JOHN G. RAPED AND MURDERED MY WIFE,” adds another inscription to the note on the back of Teddy’s picture, reading, “KILL HIM.” This wording does little to contribute to the culmination of these events, because the note “HE IS THE ONE” alone would be enough for Leonard to kill Teddy; however, “KILL HIM” entails a purpose, a teleological endpoint as opposed to the previously inscribed “HE IS THE ONE,” as this is also a redescription of Teddy’s picture, and thus of Teddy as a mental concept. In this way, the person that Leonard knows as Teddy, becomes a murderer in one single scene, “who raped and killed” the protagonist’s wife, which is the result of a sequence of redescriptions implemented by Leonard himself.

Leonard’s radical change in relating to Teddy resonates with Rorty’s assertion that “alternative vocabularies” or language-games are “more like alternative tools” (11), some of which happen to work better in achieving different purposes (e.g. relating to the world and its phenomena). Leonard’s initial redescription in his language game related to Teddy (resulting in the inscription of “DON’T BELIEVE HIS LIES”) can thus be regarded as his implementation of a new tool in order to achieve the goal of preventing himself to believe Teddy. By recording Teddy’s license plate number as “FACT 6”, Leonard guarantees that he will kill Teddy, and so his subsequent identification of him as John G. in the scene that directly leads up to his murder is already planned, but then forgotten at the time of Leonard’s inference that Teddy is John G.

At this point, however, it becomes observable how a non-metaphysical concept of truth is operating in Leonard’s system. It is non-metaphysical in the sense that Rorty described the ironists’ relation to truth and knowledge: “[t]hey do not take the point of discursive thought to be knowing, in any sense that can be explicated by notions like ‘reality,’ ‘real essence,’ objective point of view,’ and ‘the correspondence of language of reality’” (*Contingency* 75). In other words, this kind of truth has nothing to do with a metaphysical realm in which Truth exists and those with potential abilities are able to extract this quasi-divine knowledge from that source beyond the physical world (which is by and large the Platonic, metaphysical concept of truth). It is more of a truth that is constructed by the use of different *words* for different *purposes* in the hope that these words will be efficient in fulfilling those goals.

Apparently, this premise dominates Natalie’s and Teddy’s acts in *Memento*, as this is precisely the two manipulators of Leonard do, though mostly unconsciously, in order to keep Leonard under their control. But ironically enough, and despite his insistence that he seeks genuine knowledge with his system, Leonard’s operations also function with this non-positivist, non-metaphysical notion of truth, which is observable all through the film: from the point of its inception, Leonard’s system is almost completely detached from reality, only interfering with it when an input is provided from a second party (e.g. Teddy or Natalie), and when Leonard identifies someone as his “John G.,” and kills him/her subsequently. This feature of his system makes it dependent on other people’s information, so that it is ultimately not suitable for differentiating between “truth” and “falsity” in the metaphysical sense.

Nonetheless, some kind of a “truth” still has to operate in that system, for otherwise there would be nothing that would persuade Leonard to kill people. Thus, rhetoric and the use of language games have a crucial significance in Leonard’s system, as it is much more sensitive to an ironist truth and processes of redescription than metaphysical propositions about truthfulness or falsity. Moreover, in this regard the truth value of Teddy’s narrative is completely beside the point, because saying that it *is* true or concluding that its truth-value is up for grabs does not change the fact that the film, through its introduction of language games as organizing principles of Leonard’s system, and its presentation of redescription as a moment of truth-*creation*, dramatizes an ironist epistemology and its workings.

Conclusion

The readings in *Memento*’s critical discourse, which I introduced in the second part of this paper, all seem to search for *the* truth of the narrative despite the film’s more complex problematization of truth and objectivity. I have argued that the film treats such claims the way “ironists” approach logical propositions: “logical arguments [...] are very well in their way, and useful as expository devices, but in the end not much more than ways of getting people to change their practices without admitting they have done so” (Rorty 78). It is not the film’s intention to provide mere logical propositions for us, but to show that these statements do not come from outside social and cultural practices; rather they are constructed within society through social interaction by means of descriptive strategies. The film can be interpreted as occupying a metaposition in relation to epistemology as much as Rorty’s concepts do so in respect to philosophy, and it does so in order to try and provide people with new experiences, which requires new ways of describing and explaining phenomena. Visual representation for this purpose is even more suitable than verbal, for it requires entirely genuine language games to verbally account for the experience that it seeks to share with us. This I perhaps failed to live up to; I used an already existing language game to describe the plethora of concepts that *Memento* introduces, although I have done so to show how the film problematizes those language games that have dominated Western discourses of truth and knowledge. Hopefully, this I have achieved, for the language game that I have used in my analysis of the film is more suitable for meta-philosophical inquiry than those that I introduce in the second part of this paper or those which the film presents through the dialogues between Leonard, Teddy and Natalie. Admittedly, the film’s presentation of certain linguistic and visual phenomena has enabled me to conceptualize its philosophical themes in terms of epistemological language games, which made it possible for a meta-epistemological approach to be fruitful, that is, it made it possible for me to describe the film through a Rortyan language game.

The film’s refusal to rigidly adhere to the philosophical positions that are entertained by it is certainly a feature that several interpretations describe by using words like “uncertainty,” ambiguity,” indecisiveness;” let alone those, perhaps more traditional accounts, that do not even acknowledge the existence of such a feature in the film. However, it is certain that the “truth” is to be agreed upon via language, and thus it becomes inevitable to think in such terms: to articulate one’s logical propositions bearing in mind that “they are not much more than ways of getting people to change their practices without admitting they have done so” (Rorty 78).

Works Cited

- Avery, Robert. “Violence as (Masculinist) Epistemic Rhetoric: A Case for *Memento*.” MA thesis. University of Maine, 2004. Web. 5 July 2012. <<http://digitalcommons.library.umaine.edu/etd/1058/>>
- Clarke, Melissa. “The Space-Time Image: the Case of Bergson, Deleuze, and *Memento*.” *The Journal of Speculative Philosophy* 16.3 (2002): 167-181.
- Gallego, Carlos. “Coordinating Contemporaneity: (Post) Modernity, 9/11, and the Dialectical Imagery.” *Cultural Critique* 75 (Spring 2010): 31-64.
- Hume, David. *A Treatise of Human Nature* (1739). The Project Gutenberg 13 February 2010. Web. 8 January 2013. <<http://www.gutenberg.org/files/4705/4705-h/4705-h.htm>>
- Kaufmann, Walter ed. *The Portable Nietzsche*. NY: Viking, 1954.
- Klein, Andrew. “Everything you wanted to know about *Memento*.” 28 June 2001. Web. 8 January 2013. <http://www.salon.com/2001/06/28/memento_analysis/>.
- Kravitz, Bennett. “The Culture of Disease and the Dis-ease of Culture: Re-membling the Body in *Fight Club* and *Memento*.” *Studies in Popular Culture* 26.3 (April 2004): 29-48.
- Lyotard, Jean-Francois. *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Trans. Geoff Bennington and Brian Massumi. Manchester: Manchester UP, 1984.
- *Memento*. Dir. Christopher Nolan. Perf. Guy Pearce, Carrie-Anne Moss, and Joe Pantoliano. Newmarket Capital. 2000. Film.
- Molloy, Claire. *Memento*. American Indies. Edinburgh: Edinburgh UP, 2010.
- Rorty, Richard. *Contingency, Irony, and Solidarity*. Cambridge: Cambridge UP, 1989.
- Sibielski, Rosalind. “Postmodern Narrative or Narrative of the Postmodern? History, Identity, and the Failure of Rationality as an Ordering Principle in *Memento*.” 16 June 2005. Web. 8 January 2013. <<http://blog.naver.com/PostView.nhn?blogId=kcd5707&logNo=120014204845&redirect=Dlog&widgetTypeCall=true>>.
- Williams, Christopher G. “Factualizing the Tattoo: Actualizing Personal History Through Memory in Christopher Nolan’s *Memento*.” Web. 8 January 2013. <<http://www.freepatentsonline.com/article/Post-Script/114593964.html>>.
- Wittgenstein, Ludwig. *Philosophical Investigations*. Trans. G. E. M. Anscombe. Oxford: Basil Blackwell, 1953.
- Zak, Leah. “Guillermo del Toro & Christopher Nolan Talk 'Memento' & 'Remaining Strange'.” 9 February 2011. Web. 8 January 2013. <http://blogs.indiewire.com/theplaylist/del_toro_talks_with_nolan_on_remaining_strange>.

1. Bevezetés

A tanulmányom célja annak bemutatása, hogyan kerülnek a francia köznyelv szavai az argó szókészletébe a szavak jelentésének megváltoztatása révén. A jelentés-behelyettesítés az egyik fő típusa az argó szókincsének létrejöttében az alak-behelyettesítés mellett, ami az adott szó hangalakjának megváltoztatását jelenti. Vizsgálatomban a konyhában használatos eszközöket jelentő szavakat vettem górcső alá. Mivel a kulináris szakszókincsben több szónak elsődleges köznyelvi jelentése nem konyhaeszköz, itt fontos megjegyezni, hogy azokat a lexikai elemeket nem vettem fel a listámba, amelyek nem, mint konyhában használatos tárgy kerültek be az argó szókészletébe, így például nem elemzem a *couteau* szóból kialakult kifejezéseket, mert ezek nem a 'konyhakés' jelentésből alakultak ki. Látni fogjuk, hogy a konyhában használatos eszközöket jelölő szavakból számos argó kifejezés származik. Mielőtt ezeket bemutatnám, röviden rátérnék arra, hogy mit is értettek ebben az időszakban argón, majd szólnék a felhasznált argósztárakról és azok sajátosságairól.

2. Az argó jelentésének definiálása

A francia *argot* szó első, 17. századi előfordulásától napjainkig hosszú átalakuláson ment át. Kezdetben nem nyelvváltozatot, hanem az alvilági elemek közösségét értették rajta. A 19. század végéig jelentése megegyezett a mai magyar argó szóval, vagyis tolvajnyelvet jelentett. Az általam használt corpus estében azt figyelhetjük meg, hogy a szótárírók már nemcsak ilyen értelemben használták az argó szót. Szerintük minden társadalmi osztálynak megvan a maga zsargonja, a tolvajtól a diplomatáig mindenki többé-kevésbé az argot-t használja.¹ Bár az általam vizsgált időszak a 20. század elejével lezárul, azonban fontosnak tartom annak meghatározását, hogy mit értenek argón a mai francia nyelvben. Mai modern jelentésben az argó olyan csoport-, illetve rétegnyelvi változat, aminek a segítségével használója tudatosan, szándékosan kifejezheti az adott többé-kevésbé zárt közösséghez, csoporthoz való tartozását.²

3. A feldolgozott corpus

A 19. század második felétől kezdődően nagy számban jelentek meg a különböző argósztárak. Kutatásomat hat argósztár alapján végeztem.³ A szócikkeket vizsgálva számos különbséget találunk a szótárak felépítésben, és filológiai szempontból nagyon változó képet nyújtanak a vizsgált művek. Ez nem véletlen, hiszen a szerzők között találunk nyelvészt (Larchey), író (Delvau), újságíró (Virmaître) és sanzonénekest (Bruant). Két szótár esetében kérdéses a szerző személyazonossága. Jean La Rue munkáját egyesek egy másik szótárírónak Jules Vallès-nek, mások pedig a műhöz

---

¹ Rigaud, Lucien (1878): *Dictionnaire du jargon parisien. L'argot ancien et l'argot moderne*. Paris, Paul Ollendorf. p. V

² Szabó Dávid (1997) : *A francia argó*, in *A szlengkutatás útjai és lehetőségei*, Kis Tamás (szerk.), Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, p. 160

³ Delvau, Alfred (1866) : *Dictionnaire de la langue verte* ; Larchey, Lorédan (1878) : *Dictionnaire historique d'argot* ; Rigaud, Lucien (1881) : *Dictionnaire d'argot moderne* ; La Rue, Jean (1894) : *Dictionnaire d'argot* ; Virmaître, Charles (1894) : *Dictionnaire d'argot : fin-de-siècle* ; Bruant, Aristide (1901) : *L'Argot au XXe siècle*,

bevezetőt író Clément Cascianinak tulajdonítják. Feltehetőleg a híres sanzonénekes, Aristide Bruant sem maga írta szótárát, a mű nagy része Léon Druant de Bercy tollából származik.

E tanulmány keretében nem tartom szükségesnek, hogy a szótárakat külön-külön bemutassam, inkább csak arra szorítkoznék, hogy rávilágítsak a vizsgált művek főbb különbségeire. Öt szótár az argó szavak köznyelvi megfelelőjét adja meg, kivételt képez Bruant munkája, aki épp ennek ellenkezőjét teszi.⁴ La Rue kizárólag csak az argó szavak köznyelvi megfelelőjét sorolja fel minden magyarázat nélkül. Rigaud, Delvau, Virmaître megadja, hogy milyen körben használják az adott szót: csavargók, tolvajok, a külváros lakói, polgárok stb. Bruant is jelöli ezt, de nem mindenegyes szó esetében, viszont bizonyos szavaknál megadja a földrajzi eredetet is. Ami az adatok datálást illeti ez csak Larchey és Delvau munkájára jellemző. Míg a nyelvész Larchey hangsúlyozza a példák fontosságát, részletesen felsorolja a felhasznált irodalmi műveket, szótárakat és újságokat, ezzel szemben az újságíró Virmaître azon az állásponton van, hogy egy argószótárban nem kell a forrásokat megjelölni, arra alapozva, hogy az argót nem a könyvekben, hanem az életben kell tanulmányozni.⁵ Kiemeli, hogy a szótár anyagát maga gyűjtötte. Bár szembehelyezkedik elődeivel, azonban ez nem akadályozza meg abban, hogy szó szerint vegyen át szócikkeket Larcheytől és Delvau-tól. A vizsgált corpusban Bruant-nál találjuk a legtöbb idézetet, amelyek többségében irodalmi művekből származnak. Az egyes argó kifejezések értelmezéséhez elengedhetetlen az etimológiai magyarázat. A hat szótárból négyben találunk a szócikkeknél etimológiai magyarázatot. Ebben a kérdésben egyedül Larchey következetes, Delvau, Rigaud, Virmaître csak bizonyos esetekben adja meg a kifejezések eredetét. Bruant érdeme még, hogy az elavult szavakat csillaggal jelöli.

---

4. A köznyelvben konyhai eszközöket jelentő szavak az argóban

---

a.) Általános jellemzők

A hat szótárban tizennégy konyhaeszközt jelentő szót találtam: assiette (f), cafetière (f), casserole (f), chaudron (m), cuiller (f), cuillère à pot (f), écumoire (f), fourchette (f), louche (f), marmite (f), plat (m), poêle (f), poêlon (m), tire-bouchon (m). Bár lexikai elemenként eltérő, mennyi argó kifejezésben jelenik meg az adott konyhai eszköz, azonban azt megállapíthatjuk, hogy elég szép számmal találunk rá példát. Ha szemügyre vesszük, hogy a szókincs melyik területéhez tartoznak ezek a kifejezések, igen változatos képet kapunk. A vizsgált szavak eredeti jelentéséből adódóan több kifejezés kapcsolódik az étkezéshez. Pl. *fourchette* 'jó étvágyú ember', *donner un coup de fourchette* 'eszik', *mettre les petits plats dans les grands* – 'nagy lakomát rendez'. Mivel az argó még ebben az időszakban elsősorban tolvajnyelvet jelentett, az sem meglepő, hogy sok a bűnözéshez és a szexualitáshoz kapcsolódó kifejezés. Pl. *casserole* 'besúgó', *fourchette* – 'zebtolvaj', *avoir laissé la cuillère dans la tasse* 'várandós', *passer à la casserole* 'szifilisszel kezelik'. A vizsgált anyag jól tükrözi az argónak azt a tulajdonságát, hogy szinonimákban gazdag. Kiváló példa erre az utcalányt jelentő szavak esete. A prostituált pénzt hoz a konyhára, így a kitarzott férfinek van, mit ennie. Így válhattak az argóban a különböző főzéshez használatos edények (*casserole*, *marmite*, *poêlon*) a prostituált szinonimájává.

---

⁴ Mivel a kutatásomban a köznyelvi kifejezésekből indultam ki, ezért Denis Delaplace által megfordított kiadást használtam. Delaplace, Denis (2009)

⁵ Virmaître, Charles (1894) : Préface, pp : XX

A köznyelv szavai, esetünkben a konyhai eszközök, úgy kerülnek be az argóba, hogy jelentésük megváltozik, míg a hangalak változatlan marad. Ezt a jelenséget a jelentés-behelyettesítésnek vagy jelentéscsúsztatásnak nevezik. Az új jelentések metafora vagy metonímia révén alakulnak ki. Ami a metaforikus használatot illeti, több konyhai eszköz valamilyen testrészt jelöl az argóban, olykor csak formai hasonlóság alapján (*cuiller* 'kéz', *poêle à marrons* 'himlőhelyes arc'), olykor pedig formai és funkcionális hasonlóság alapján (*fourchette* 'ujjak'). Néha nehéz dolgunk lenne a metaforikus képek megfejtésében, ha szótár írója nem fűzne a szócikkhez magyarázatot, így például a *yeux sur le plat* (Delvau) kifejezés esetében. Ezt olyan kényeskedő hölgyekre mondják, akik úgy forgatják a szemüket, hogy az olyan tojásra hasonlít, aminek csak a fehérje látszik. A gyakori metaforahasználat miatt az argóra jellemző a költőiség. Larchey a szótárhoz írt bevezetőben szól arról, hogy az argóban mindenki különféleképpen hal meg: a lovas katona *graisse ses bottes* ('bezsírozza a csizmáját'), a beszédes *avale sa langue* ('elakad a nyelve'), a dohányos *casse sa pipe* ('eltöri a pipáját'), a közlegény *descend la garde* (leváltják az őrségről), a párizsi, aki mindig magasan lakott *lâche la rampe* ('elengedi a korlátot').⁶

Arra is találunk példát, amikor a jelentésváltozás alapja metonímia. A jó étvágyú, nagyevő ember *fourchette/belle fourchette*, mivel jól használja a villáját, ebben a kifejezésben az eszközt azonosítják használójával. Figyelemre méltó a *fourchette* szó használata 'zsebtolvaj' jelentésben. Ebben az esetben először metafora révén alakul ki egy új jelentés, 'két ujjal történő lopás', és ebből származik metonímia révén a szónak az a használata, amely az ezzel a módszerrel mesterségét űző tolvajt jelöli.

Valószínűleg az argó gyors változásával magyarázható az a tény, hogy annak ellenére, hogy a vizsgált szótárak viszonylag egy rövid periódusban íródtak, sok olyan kifejezés van, ami csak néhány, olykor csak egy argószótárban szerepel. Ezenkívül az is okozhatja ezt az eltérést, hogy a szótárírók különböző munkamódszerrel dolgoztak. Larchey nagy hangsúlyt fektetett az irodalmi és újságokban előforduló példákra, míg Virmaître saját maga gyűjtötte a szótárban feldolgozott anyagot. Bizonyos lexikai elemek némileg eltérő jelentéssel szerepelnek az egyes művekben. Így például *poêle à marrons* és *écumoire* Rigaud-nál himlőhelyes arcot, míg Virmaître himlőhelyes embert jelent.

b.) Az egyes kifejezések részletes bemutatása

Mint fentebb említettem az, hogy egy konyhaeszköz hány argó kifejezés alapját adta nagyon változó. Vannak olyan szavak, amik csak egy-egy kifejezésben szerepelnek, míg a *fourchette* szónak tizenkét különböző jelentése van. Minden egyes esetben feltüntettem, hogy melyik szótárban szerepel az adott jelentés, mi alapján következett be változás a jelentésben (metonímia, metafora, szójáték stb.). Végül megadom a kifejezések etimológiáját, ha ezt a szótáríró megadja. Néhány olyan esetben, ahol nem jelölték a szótárban az adott argó szó eredetét, én próbáltam ezt rekonstruálni.

Assiette (f) 'tányér'

Avoir l'assiette au beurre (Rigaud, Virmaître)

Közel ül a húsos fazékhoz, vagyonából és magas pozíciójából való minden előnyt élvez.

Metafora. Régen a vaj ritka, drága árucikk volt, így a gazdagok kiváltsága.⁷

Cafetière (f) 'kávéfőző'

⁶ Larchey (1878) : Préface pp. XXI-XXII

⁷ Colin – Mével (2010) p. 65

Fej, arc (Bruant, La Rue, Rigaud)

Metafora. Az ember fejében levő agy ugyanúgy füstöl, forr, mint a kávéfőzőben a kávé.⁸ Elég, ha a magyar *fő a feje, felforr az agyvize* kifejezésekre gondolunk.

Casserole (f) 'lában'

1.a. Feljelentő, besúgó (Virmaître kivételével az összes szótárban)

Szójáték. Larchey szerint a *casser* igéből származik. Ezt arra alapozza, hogy létezett egy *casser du sucre* kifejezés 'feljelenteni' értelemben, azonban olykor az ige mellől elhagyták a főnevet. Cellard-Rey elutasítja ezt az etimológiát, szerintünk inkább *chanter comme une casserole* 'hamisan énekel' kifejezésre megy vissza, a feljelentő « *parle faux* ». Véleményem szerint a *remuer la casserole* ('megkavarja a lábas tartalmát' vagyis főz), ami segít megérteni a szó eredetét. A feljelentő megpuhítja « áldozatát », mielőtt a rendőrségre megy. Itt fontosnak tartom megjegyezni, hogy Larchey szótárához írt bevezetőjében szól a konyhai szakszókincs és a feljelentéssel kapcsolatos argó kifejezések kapcsolatáról. A besúgót *cuisinier*-nek (szakács), *coqueumek* (hajószakács), *casserole*-nak (lábanak) nevezik. Feljelenteni : *casser du sucre* (cukrot tör), *se mettre à table* (asztalhoz ül), *manger le morceau* (falatozik). Ha a gonosztevőt elfogják, akkor *il est servi* (tálalva van). Larchey szerint azért használják ez utóbbi kifejezést, mivel azt, ha valakinek vége van, nincs számára kiút, akkor ezt a különféle étel elkészítési módot kifejező igék *participe passé* alakjával fejezik ki : *cuit, frit, fricassé, rôti*.⁹

Coup de casserole : feljelentés (Delvau, Bruant)

Passer à casserole : feljelentik (Rigaud)

Remuer la casserole : feljelent, szó szerint megfőz, megpuhít (Virmaître)

b. rendőr (Bruant, La Rue, Larchey, Rigaud)

remuer la casserole : rendőrségen dolgozik (Delvau)

c. rendőrség (Bruant)

2. Párizs egy bizonyos kórháza, Hôpital du Midi (később Hôpital Ricord)

Passer à la casserole : szifilisszel kezelik (az összes szótárban)

Metafora. A kifejezés a kúrában nagy szerepet játszó izzasztó szerekre utal (Larchey).

3. Prostitúált (La Rue, Bruant-nál elavult)

Metonímia. A prostitúált eltartja szeretőjét. Ld. A részletes magyarázatot a *marmite* szónál.

4. Divatja múlt, nevetséges női kalap (Bruant)

Metafora. Alaki hasonlóság alapján.

5. *S'attacher une casserole*: elmegy, elszökik, elmenekül (Bruant)

Szójáték. Flaubert által használt *se la casser* (« összetöri » összehajtja lábait) kifejezésből alakult ki a mai beszélt nyelvben használatos *se casser* pronominális ige 'elmenni' jelentéssel.¹⁰

⁸ Cellard, Jacques, Rey, Alain (1991), *Dictionnaire du français non conventionnel*, Paris, Hachette

⁹ Larchey (1878) Préface p.XXIII

¹⁰ Rey –Chantreau (1994) p. 134

6. *Raissonner comme une casserole*: hibásan okoskodik (Bruant)

Szójáték. Alapja a *résonner* 'zeng' és a *raisonner* 'érvel' ige.

Chaudron (m) 'főzőüst'

1. Rossz zongora (Bruant, Delvau, Rigaud)

Taper sur le chaudron: zongorázik (Delvau, a városi népnyelvben)

Metafora. Ha rossz zongorán játszanak az olyan hangot ad ki, mint egy üst. A mai franciában bármilyen hangszerre használják.

2. Női nemi szerv (Bruant)

3. *Écurer le chaudron*: gyónni megy (Bruant, Delvau), Rigaud-nál 'vallomást tesz' jelentésben is

Metafora. Mint ahogy a főzőüstöt meg kell tisztítani a rozsdától, ugyanúgy a lelkiismeretet a bűnöktől. (Delvau)

Cuiller (f) 'kanál'

1. kéz (Bruant, Virmaître, La Rue)

Se serrer la cuiller: kezet fog

Metafora. Formai hasonlóság alapján.

2. *avalér sa cuiller*: meghal, leteszi a kanalat (csak Rigaud-nál nem szerepel)

Metafora. Aki meghal, az már nem eszik, így nincs szüksége kanálra. (Larchey) Az általános jellemzőknél már beszéltem az argó nyelvhasználatára jellemző költőiségről, és ennek kapcsán arról, milyen sokféleképpen tudja kifejezni a halált. Itt kiegészíteném még azzal, hogy az *avalér* ige mellett nemcsak a kanalat találjuk meg. A nagyevő a villáját (*fourchette*), a hajós a csáklóját (*gaffe*), a dohányos a csikket (*chique*), végül a katona a töltényét (*cartouche*) „nyeli le”, mikor meghal.

3. *avoir laissé la cuiller dans la tasse*: várandós (Virmaître)

Cuiller à pot (m) 'merőkanál'

1. szedővas a nyomdászoknál (Rigaud)

Metafora. Alakbeli hasonlóság.

2. ököl, *un coup de cuiller à pot*: ökölcsapás (Rigaud)

Metafora. Formai hasonlóság alapján.

Écumoire (f) 'habszedő kanál'

1. Himlőhelyes arc (Bruant, Delvau, Rigaud) Virmaître-nél himlőhelyes ember

Metafora. Kinézet alapján.

2. *Faire l'écumoire* : a tetőfedő munkások, amikor sejtik, hogy a ház tulajdonosa nem fog borraivalót adni, akkor megjavítják a tetőt, de a másik oldalon lyukat ütnek (Virmaître)

Metafora.

Fourchette (f) 'villa'

1. *coup de fourchette*: reggeli, *donner un coup de fourchette*: eszik (Delvau)

Metonímia. Étkezésnél használt eszköz azonosítása magával az étkezéssel.

2. nagyevő, jó étvágyú ember
fourchette (Larchey, La Rue), *(belle) fourchette* (Rigaud), *belle fourchette*,
joli coup de fourchette (Delvau), *bonne, rude, sérieuse fourchette* (Bruant)
 Metonímia. Az evőeszköz azonosítása annak használójával.
3. *avaler sa fourchette* (Delvau, La Rue, Larchey, Rigaud)
 Metafora. A jó étvágyú ember, így hal meg. Ld. *cuiller* etimológiáját
4. ujjak
fourchette (La Rue), *fourchettes* (Larchey), *fourchette d'Adam* (Delvau),
fourchette du père d'Adam (Bruant), *se servir de la fourchette du père d'Adam*: eszik (Rigaud)
 Metafora. Alaki és funkcionális hasonlóság alapján. Ádám, mint az első ember több olyan argó kifejezésben szerepel. Mivel más nem állt rendelkezésére, Ádám fésűként, zsebkendőként és evőeszközként is használta ujjait. (*peigne, mouchoir, fourchette d'Adam*).
5. *Coup de fourchette*: zsebmetszés (Bruant, Delvau, Rigaud)
grincher à la fourchette (Bruant), *voler à la fourchette* (Larchey)
 Metafora. Alaki hasonlóság alapján. A zsebtolvajok V alakban tartott két ujjal húzták ki a pénztárcát a gyanútlan bémészködők zsebéből.
- 6.a. zsebmetsző (La Rue, Rigaud, Virmaître)
 b. prostituált, aki kirabolja kuncsaftjait (Bruant)
 Metonímia. A fent leírt módon mesterségét űző tolvaj.
7. *coup de fourchette* (Delvau, La Rue, Rigaud, Virmaître), *coup de la fourchette* (Bruant): harcban az ellenfél két ujjal történő megvakítása, *faire le coup de la fourchette*: megvakít (Bruant)
 Metafora. Mint a zsebmetszés esetében is a kifejezés alaki hasonlóságon alapul. A támadó az ellenfél megvakításához úgy használja két ujját, mint a kétfogú villát. (Virmaître)
8. szurony (Delvau, Rigaud), *travailler à la fourchette*: szűrő, vágófegyverrel támad meg
 Metafora. Funkcionális azonosság alapján. A villával ugyanúgy lehet szűrni, mint a szuronnyal.
9. kard (Bruant)
Déjeuner à la fourchette: párbaj (Bruant)
 Metafora. Funkcionális hasonlóság alapján, mint a szurony esetében. A *déjeuner à la fourchette* kifejezés esetében, ne felejtjük el, hogy ebben az időben a *déjeuner* még reggelit és nem ebédet jelentett. Az ellenfelek korán reggel vívták a párbajt reggeli helyett.
10. *marquer à la fourchette*: jól megnyomja a ceruzát (Rigaud, Larchey, Virmaître)
 Metafora. « Olyan borkereskedőre mondják, aki négy fogyasztást ír be egy helyett. (*Moniteur*) Utalás a villa négy fogára. (Larchey)
11. *Jouer des fourchettes*: elmenekül (Larchey)
12. *Enfant de la fourchette*: akadémikus (Delvau)

Louche (f) 'merőkanál'

1. Merőkanál (Delvau)

Meglepőnek találhatjuk, hogy a *louche* ezzel a jelentéssel szerepel Delvau szótárában. Ő azt a megjegyzést fűzi a szócikkhez, hogy vidéki szó, ami mára meghonosodott Párizsban. És valóban, ha a 19. századi értelmező szótárakat vizsgáljuk, az 1835-ben kiadott Dictionnaire de l'Académie Française 6. kiadásában ez a szó még nem szerepel, azonban már megtaláljuk Littré 1872-1877 között megjelent Dictionnaire de la langue française című szótárában. Az ezt megelőző időszakban a *cuiller à pot* kifejezést használták 'merőkanál' értelemben.

2. Kéz (az összes szótárban Virmaître kivételével)

Metafora. Alaki hasonlóság alapján.

3. Rendőrség (Bruant, Rigaud)

Marmite (f) 'fazék'

1.a. futtatóját eltartó utcalány, fizető szerető (az összes szótárban)

A 16. századtól kezdődően és napjainkig használatos a *faire bouillir la marmite* kifejezés. A fazék, amiben az étel készül a mindennapos megélhetést, és az ehhez szükséges anyagi eszközöket szimbolizálja, így jelentése 'biztosítja a család megélhetését'. A strici számára az utcalány biztosítja ezt. Több szótárban szerepel egy korábbi 19. századi argószótár szerzőjének Halbert-nek a felosztása.¹¹ Három típusa utcalányt különböztet meg keresete szerint. Minél többet hoz a konyhára annál értékesebb anyagból készülék a fazék. (*marmite de terre, marmite de fer, marmite de cuivre*).

Kifejezésekben :

balancer sa marmite : otthagyja öregedő szeretőjét (Virmaître)

casser la marmite : tönkremegy, rosszul mennek ügyei a stricik szóhasználatában (Rigaud), Delvau-nál tágabb értelemben : tönkremegy, egy örültség miatt tönkreterzi magát

graisser la marmite : veri a szeretőjét (Rigaud)

b. a börtönbe levő szeretőjét, férjét segítő feleség (Larchey, Virmaître)

Ha férje beleegyezésével csalja meg, akkor *faire bouillir la marmite*, vagyis pénzt hoz a konyhára, ha csak a maga hasznára, akkor *il y a un crêpe sur la marmite*, szó szerint gyászszalag van a fazékon. Az ilyen szeretőt még *marmite anarchiste*-nek is nevezik. (Virmaître)

2. rendőrség (Bruant)

Talán a *casseroles* szinonimája, amit csak Bruant-nál találunk szintén 'rendőrség' jelentéssel. Ld. *casseroles*

3. dragonyosok sisakja (Rigaud)

Metafora. Alaki hasonlóság alapján.

¹¹ Halbert d'Angers (1849), Nouveau dictionnaire complet du jargon de l'argot, Paris, Le Bailly

4. *marmite à Domange* : szippantós kocsi (Rigaud)

Metafora. Elég meghökkentő kifejezés. Valószínűleg használatbeli azonosság alapján. Jacques Domange-ról (1801-1877) kapta a nevét, akinek vállalata pöcegödörök tisztításával foglalkozott. A fazék az étel, míg a szippantós kocsi a pöcegödör « tartalmának » tárolására szolgál.

5. *Renverser la marmite* :

a. meghal (Virmaître)

Metafora. Az elhunytak már nem eszik többé, így nem fog többet főzni.

b. élősödőket nem lát szívesen vendégségbe (Virmaître)

la marmite est renversée : miután szolgálóinak kimenőt ad, étterembe kénytelen enni (Rigaud)

c. megtagadja a katonai szolgálatot (Virmaître)

marmite à renversement : anarchisták forradalma

Virmaître a kifejezés eredetét az ottomán janicsárokra vezeti vissza, náluk a fazék felborítása lázadást jelentett.

6. *Graisser la marmite* : fizet azért, hogy jól fogadják a hadseregben (Larchey, Rigaud), Bruant-nál tágabb értelemben : fizet a jó fogadtatásért

Plat (m) 'tál'

1. *Nettoyer, torcher un plat* : kinyalja a tányért (Delvau)

2. *Mettre les petits plats dans les grands* : sokat költ, hogy jól fogadja a vendégeit (Delvau)

Metafora. Valószínűleg « petit plat » jól elkészített ételt jelent, amit a « grand plat »-ba, vagyis drága edényekben szolgáltak fel.¹²

3. *Chasser au plat* : élősödik, szó szerint tálakra, vagyis azok tartalmára, az ételekre vadászik (Delvau)

4. *Prendre un plat d'affiches* : nincs mit ennie (Rigaud),

Metafora. Az a munkás, akinek nincs pénze enni, ebéidőben a színházak plakátjait nézegeti evés helyett.

A következő három testrészt jelentő kifejezés metafora révén alakult ki kinézetbeli hasonlóság alapján. Az utóbbi kettőben a jelentésváltozás alapja az adott testrész egy konkrét ételhez, a tükörtojáshoz való hasonlósága.

5. *Plat de lentilles* : szeplős arc (Bruant)

6. *Yeux sur le plat* : olyan kényeskedő nők szemére mondják, akik szeme két tojásra hasonlít, aminek csak a fehérje látszik (Delvau)

7. *Avoir deux œufs sur le plat* : kis mellű nő (Rigaud, Virmaître)

8. *Plat d'épinards* :

a. rosszul megfestett tájkép, ahol dominál a zöld szín (Bruant, Larchey, Rigaud)

Metafora. Kinézetbeli hasonlóság alapján.

---

¹² Rey-Chantreau (1994) p. 632

- b. tehénlepény, jó téma egy realista festőnek (Rigaud)
Metafora. Kinézetbeli hasonlóság alapján.

Poêle (f) 'sepenyő'

1. *Poêle à marrons* (Bruant, Rigaud, Virmaître), *poêle à châtaignes* (Delvau)
Himlőhelyes arc, Virmaître-nél himlőhelyes ember
Metafora. Kinézetbeli hasonlóság alapján. A himlőhelyes ember arca olyan, mint a gesztenyesütésre használt lyukas serpenyő.
2. *Faire danser sur la poêle à frire*: folyamatosan pénzt követel, az úri hölgyek nyelvhasználatában (Delvau)
Metafora. A követelőző párja által zaklatott férfi, úgy érzi magát, mintha olajos serpenyőben kellene táncolnia. Delvau-nál még szerepel ugyanebben az értelemben a *faire danser un homme sur la pelle à feu* ('tűzi lapáton táncoltat') kifejezés.
3. *Tomber de la poêle dans la braise*: cseberből vederbe esik (Delvau)
Metafora. Delvau még a latin megfelelőjét is megadja. Incidit in Scyllam, cupiends vitare Charybdim. A szén, amelyen az étel készül ugyanolyan forró, mint a serpenyő.

Poêlon (m) 'nyeles lábas'

1. *Poêlon sans queue*: idős utcalány, aki már nem tud pénzt keresni (Virmaître)
Metonímia. Az általános jellemzőknél már szóltam arról, hogy a köznyelvben különböző főzőedényt jelölő szavak, hogyan kerültek be az argóba 'utcalány' jelentéssel. Itt már csak azt kell megmagyarázni, miért nincs a lábasnak nyele. Mivel a prostituált már öreg, így már nem talál magának stricit, aki parancsol neki. Vesd össze a mai modern franciában létező *tenir la queue de la poêle* ('kézben tart valamit' parancsol') kifejezéssel.
2. Arc, fej (Bruant)
Metafora. Formai hasonlóság alapján.

Tire-bouchon (m) 'dugóhúzó'

- Encore un tire-bouchon!* –akkor mondják, amikor a színházi szünet túlságosan elhúzódik (Delvau)
Valószínűleg az lehet a kifejezés alapja, hogy a hosszú szünetben unatkozó nézők egy újabb üveg italt bontattak fel.

---

5. Összegzés

A bemutatott gazdag anyagból láthatjuk, hogy az általam vizsgált időszakban, vagyis a 19 század második felében és a 20. század elején nagy számban használtak az argóban olyan kifejezéseket, amelyeknek a köznyelvben konyhai eszközöket jelölő lexikai elemek az alapja. Az argóban megjelenő új jelentés az esetek nagy többségében metafora révén jött létre, és a metafora alapja általában a formai hasonlóság. A konyhai eszközöket mindennapos használatuk alkalmassá tette arra, hogy új jelentést kapva az argó szókincsének részévé váljanak.

Bibliográfia

- Vizsgált corpus
- Bruant, Aristide – Druant de Bercy, Léon : L'argot au XXe siècle, Editions inversée et raisonnée du dictionnaire Français-Argot (1901 et 1905) par Denis Delaplace. Paris : Editions Classique Garnier, 2009
- Delvau, Alfred (1866) : Dictionnaire de la langue verte. Paris : E. Dentu
- Larchey, Lorédan (1878) : Dictionnaire historique d'argot. Paris : Dentu
- La Rue, Jean (1894) : Dictionnaire d'argot. Paris : P. Arnauld
- Rigaud, Lucien (1881) : Dictionnaire d'argot moderne. Paris : Paul Ollendorff
- Virmaître, Charles (1894) : Dictionnaire d'argot : fin-de-siècle. Paris : A. Charles
- Calvet, Louis-Jean (2007) : L'argot. Paris : PUF
- Colin, Jean Paul – Mével, Jean-Pierre (2010) : Le dictionnaire de l'argot et du français populaire. Paris : Larousse
- Eckhardt Sándor – Oláh Tibor szerk. (2005): Francia-magyar nagyszótár. Budapest: Akadémiai Kiadó
- Guiraud, Pierre (1958) : L'argot, Paris : PUF
- Rey, Alain szerk. (1995) : Dictionnaire historique de la langue française. Paris : Dictionnaires Le Robert
- Rey, Alain – Chantreau, Sophie (1993) : Dictionnaire des expressions et locutions. Paris : Dictionnaires Le Robert
- Rey, Alain – Rey-Debove, Josette szerk. (2007): Le Nouveau Petit Robert. Paris: Le Robert.
- Szabó Dávid (1997) : A francia argó, in A szlengkutatás útjai és lehetőségei, Kis Tamás (szerk.), Debrecen : Kossuth Egyetemi Kiadó
- Szabó Dávid (2011) : Szleng és lexikográfia. A francia és a magyar szleng a szótárírás tükrében. Habilitációs értekezés. ELTE
- www.languefrancaise.net/Argot
- www.russki-mat.net/argot/Argoji.php
- argot.abaabaa.com/dictionnaire_argot_francais.php

Chicana feminist writer Gloria Anzaldúa describes the history of the Chicanas/os' migration as "a tradition of long walks" (11), in which she reflects upon the history of her Indian ancestors, who migrated to the territory of today's US Southwest. Chicanas/os, or Mexican-Americans, who lost their home after the Treaty of Guadalupe Hidalgo (1848) call this territory Aztlán and still consider this region their true homeland. In the 1960s and 1970s the themes of the search for the mythical homeland and the quest for a real home were major issues resulting in Chicana/o writers' attempts to revive their history of migration in their works. Chicana writers gained inspiration from their own childhood migration experiences and desire for a real home, while they were also influenced by their multicultural heritage and the different cultural patterns of Mexican and American culture. Chicanas as multicultural persons, whose identity is influenced by "the variety of cultural influences" and "cross-cultural currents" (Szadziuk, "Culture as Transition") encountered the problem of acquiring cross-cultural or hybrid identity the formation of which embraces not only the acceptance of their multicultural origin, but also the reconciliation of the "incompatible cultural models and contradictory value systems" (Szadziuk, "Culture as Transition") of Mexican and American culture. In my essay I wish to focus on Chicana feminist writer, Sandra Cisneros's two major autobiographically inspired novels, *The House on Mango Street* (1984) and *Caramelo* (2002) and I argue that her native Mexican, second generation and—as my main focus—third generation Chicana characters' cross-cultural identity formation and the concept of *home* are closely related. Each selected character conceptualizes the true *home* in different ways and if the conditions for constructing *home* are not provided, the characters appear to be unable to acquire a cross-cultural identity and submit themselves to their social status and gender roles predetermined by the Chicano social hierarchy.

The extent to which Cisneros's Mexican women characters are able to learn the English language determines whether they can adopt a cross-cultural identity. Exploring the origin of Chicano literature, Carmen Cáliz-Montoro states that "language is crucial for the survival of a people, since the cultural and literary identity is preserved in the tongue" (8). The Mexican characters proved to be the victims of the language barrier. In *The House on Mango Street* there is Mamacita, who has been forced by the male power to leave Mexico and live in the United States, suffers from her intense and painful nostalgia for her homeland from the very moment of her arrival at Mango Street: "She sits all day by the window and plays the Spanish radio show and sings all the homesick songs about her country" (77). Her acute sense of homelessness stems from the deprivation of her mother tongue and her fear of speaking the English language: "she doesn't come out because she is afraid to speak English, and maybe this is so since she only knows eight words" (77). When her baby learns English words from TV commercials, she loses her last connection with the Spanish language, which endangers her cultural identity to be preserved in her tongue. As a result, she "barricades herself against the English-speaking word" (Szadziuk, "Culture as Transition") in a flat and becomes a vegetative subject of the mainstream culture while her home becomes a memory frozen into a mere photograph.

Similarly, in *Caramelo*, Soledad, the grandmother figure of the Reyes family, also encounters the same problem. She distinctively calls the English language “the horrible language” (28) and refuses to make any attempts to understand her bilingual grandchildren who prefer the use of English. Leaving her homeland behind she ceases to be only a tourist in the US and becomes the victim of her hostility and prejudices against the different cultural patterns dominating the American culture. “This was not the Chicago of her vacations, [...]. At first the Grandmother was thrilled by the restaurants and the big discount chains - but the routine got to be familiar [...]. The city was such a nuisance” (290). In terms of their home, however, while Mamacita is forced to leave Mexico, Soledad gives up her own Mexican house for the sake of living together with her son, Inocencio’s family. Yet, she consistently calls the United States “the other side,” where the cultural elements do not embrace the wearing of such traditional clothes as a *rebozo*, a distinguished Mexican shawl, which is an integral part of Mexican culture as it symbolizes the multicultural heritage (Spanish, Indian) of the Mexicans. She describes the US as being “too modern” (39) implying that American culture lacks of ancient traditions as well as their appreciation. Her prejudice makes her consider Mexico as a country with superior culture and she presents herself as a proud representative of Mexican culture by declaring that she herself is “the only one who knows the true worth of a *rebozo*” (39), which reinforces and acknowledges the shifting cultural perceptions of the younger generations. Hence, native Mexican characters acquire a non-conformist attitude to American culture and start their own protest against it. Both Mamacita and Soledad consider Mexican culture and the Spanish language as essential conditions to define the concept of *home* since Mexican culture is so deeply rooted in their identity, especially in terms of the preservation of their native tongue that they appear to be incapable of integrating themselves to the mainstream culture. Thus, the deprivation of these conditions makes it impossible for them to consider the United States their homeland and the resulting protest against the American culture excludes the acquisition of a cross-cultural identity.

As regards Cisneros’s first generation Chicana characters, the relationship between their concept of *home* and their cross-cultural identity formation is livelier through their bilingualism. In contrast with the Mexican characters, the first generation Chicana characters are bilingual mothers who create a flow between the Mexican and the American culture in their speech, “a colorful fusion of English and Spanish, constantly recalling their hybrid origins and infusing the WASP reader with the immigrant’s sense of dislocation” (Salvucci 167). As Cáliz-Montoro claims, Chicana/o writers distinctively use both the Spanish and the English language in their works, a reference that “Chicano literature thus disrupts the homogeneity of English with intersecting languages from the various backgrounds that contribute to it” (5). At the same time, they make a historical connection between the two languages and preserve their multicultural heritage in their tongue. By creating a flow and ceasing the hierarchy between the two languages, they become colonizers of the Spanish and the English language and empower themselves to make any of two the ethnic or the dominant one or to embody and use the two languages simultaneously.

The mother characters’ bilingualism would be an essential and basic element of their cross-cultural identity formation, however, their continuous sense of homelessness prevents them from becoming the colonizers of the two cultures. In *The House on Mango Street*, the mother character of the Cordero family does not obtain a specific name and her desires are articulated by her daughter, Esperanza, which foreshadows a lack of

construction in the mother character's identity. As Esperanza tells the dreams of the whole family:

They always told us that one day we would move into a house, a real house *that would be ours* for always so *we wouldn't have to move each year*. And our house would have running water and pipes that worked. [...] And we'd have a basement and at least three washrooms so when we took a bath *we wouldn't have to tell anybody*. Our house would be white with trees around it, a big yard and grass *growing without a fence*. This was the house Papa talked about when he held a lottery ticket and this was *the house Mama dreamed up in the stories* she told us before we went to bed. (4, emphasis mine)

Esperanza defines the concept of *home* on behalf of her mother as a house providing possession, privacy and a life without the predetermined gender roles and social requirements of the Chicano culture in contrast with the house on Mango Street "marked by constriction and absence" (Doyle 7). Yet, Esperanza's mother is presented as a victim not only of her homelessness, but also of her incapability of accepting her own multicultural heritage. The confession that her shame of poverty prevented her from becoming a professional singer in vignette "A Smart Cookie" indicates that the acceptance of her multicultural origin and class in American culture requires a hybrid identity and a hybrid way of thinking.

While Cisneros presents the Cordero family's migration within a Puerto Rican barrio of Chicago to find the real home, "the concept of Aztlán, which was central to many works of 1960s and 1970s narrative fiction, began to lose its geographical specificity as a mythical region encompassing the American Southwest in the 1980s and 1990s" (Tatum 143). In *Caramelo* Cisneros follows this agenda and depicts the Reyes family's pilgrimage between Mexico City and Chicago, an extended territory of Aztlán, which is supposed to embrace the real home. Yet, for Zoila, the Chicana mother character of the narrative the pilgrimage is presented as a continuous and permanent search since wherever the family moves, the basic condition of *home* is never provided: her husband, Inocencio's love. During their stay in San Antonio, "a town halfway between here and there" (380), they experience the culture of the borderland which "represents the multiplicity and dynamism of Chicano experiences and cultures and various worlds" (Cáliz-Montoro 4). The borderland can be interpreted as a constant reminder of her multicultural origin and an ideal space to find her true home. However, her constant jealousy of their daughter, Celaya (Lala) because of Inocencio's unlimited affection and tenderness towards her makes Zoila become the victim of her pilgrimage and the subject of Inocencio's love.

Even though the mother characters do not construct a hybrid identity, they realize that Chicana women have to diminish the predetermined social and gender roles in the hierarchical Chicano families. They become the forerunners of a new consciousness which they want their daughters not only to acquire, but also to construct in their identity. For Esperanza, her mother becomes the embodiment of her future home: "when she is holding you, holding you and you feel safe, [...] she makes room for you on her side of the bed still warm with her skin, and you sleep near her" (Cisneros, *House* 6-7). Esperanza presents her as a symbol of the ideal home, a house providing safety and intimacy. Besides, Esperanza's mother encourages her daughter to choose education and learn from the mistakes of her fellows:

I could've been somebody, you know? Esperanza, you go to school. Study hard. That Madam Butterfly was a fool. She stirs the oatmeal. Look at my *comadres*. She means Izaura whose husband left and Yolanda who husband is dead. [...] Shame is a bad thing, you know. It keeps you down. You want to know why I quit school? Because I didn't have nice clothes. No clothes, but I had brains. (91)

For a woman in Chicano culture “there used to be only three dimensions she could turn: to the Church as a nun, to the streets as a prostitute, or to the home as a mother” and “women are made to feel total failures if they don't marry and have children” (Anzaldúa 17). Having given up her dream of becoming a professional singer for the sake of motherhood and being aware of the limitation of the male dominance, Esperanza's mother encourages her daughter to opt for a “fourth choice” (17) which allow women to enter “the world by way of education and career and becoming self-autonomous persons” (17). Even though in *Caramelo* the mother-daughter relationship is not as strong and closely knit as it is presented in *The House on Mango Street*, Zoila also learns from her mistake and warns Celaya of not becoming the subject of the male dominance: “—Marry someone who adores you, Mother said once. —Listen, you want a good life, make sure, you are adored” (372). While Esperanza's mother becomes an advocate of the emergence of the independent, educated Chicana woman, Zoila is described as the supporter of equality between the man and the woman within the Chicano family. Thus, she transforms the concept of the Chicano family into an institution of equality between men and women in which the hierarchical structure and the predetermined gender roles cease to exist.

The acquisition of a hybrid identity embodies the Chicana with the perseverance to reconcile incompatible cultural patterns and break out from the male dominance of Chicano society. In her poem, “A Struggle of Borders” Anzaldúa considers herself a *mestiza*, “the product of crossbreeding, designed for preservation under a variety of conditions” (Anzaldúa 103) and for negotiation between cultures: “Because I, a *mestiza*, / continually walk out of one culture / and into another, / because I am in all cultures at the same time” (Anzaldúa 99). Thus, the term not only refers to a multicultural origin and heritage, but also embraces the ability of cross-cultural identity formation and perseverance to reconcile the incompatible cultural messages of Mexican and American culture. In the narratives three distinct stages can be distinguished in the mental development of the third generation Chicana characters, Esperanza and Celaya: (1) assimilation and inner war (Anzaldúa's concept), (2) articulation of wishes and (3) acquisition of a cross-cultural identity which enables them to become *mestizas*.

At the stage of assimilation and inner war, Esperanza and Celaya wish to assimilate into society, an attempt which makes them realize that they do not belong anywhere. “I don't know what you're talking about when you say I don't look Mexican. I *am* Mexican. Even though I was born on the U.S. side of the border” (Cisneros, *Caramelo* 353). As a result of the continuous racial harassment, Celaya questions her Mexican-ness, an identity crisis leading her to realize the problem of not belonging to any of societies: “I don't care, I never belonged here, I don't know where I belong anymore” (356). Having experienced a series of incidents—sexual harassment at her first workplace, being ridiculed at school, the constant sense of shame because of her multicultural origin and class—and witnessed how women on Mango Street become the victims of Chicano society, Esperanza realizes her own subordinate place. Yet, “through Mango Street, Esperanza is able to explore the tensions between belonging and not

belonging" (Doyle 20). The identity crisis and the exploration of not belonging lead to the emergence of "a struggle of borders": the *mestiza* "faces the dilemma of the mixed breed: which collectivity does the daughter of a darkskinned mother listen to?" (Anzaldúa 100). As "a human psyche can also be a site of cultural conflict, as well as the place where individual mental 'space' is invaded by incompatible cultural models and contradictory value systems" (Szadziuk, "Culture as Transition"), both Esperanza and Celaya receive opposing messages and the characters' hesitation and indecisiveness result in "an inner war" (Anzaldúa 100). Esperanza witnesses how women living in the barrio of Mango Street submit themselves to Chicano culture by becoming mothers, wives and subjects of their husbands, as a result of which she realizes that submission on Mango Street is inevitable. The mother characters, the forerunners of a new consciousness encourage them to break the Chicano social hierarchy. Yet, Inocencio is presented as a messenger of the Chicano cultural messages: "If you leave your father's house without a husband you are worse than a dog. You aren't my daughter [...] and forgive me saying this but it's true, *como una prostituta*" (Cisneros, *Caramelo* 360). Celaya is not supposed to leave the unit of the family without a husband as the Chicano family is considered to be a protective institution in which the man is the provider of safety and protection. The main problematic issue of their hesitation is that if a woman breaks the norms in Chicano culture, she is stigmatized as La Malinche, the betrayer of Mexican culture. As Cisneros remarks: "your culture tells you if you step out of line, if you break these norms, you are becoming anglicized, you're becoming the *Malinche*, — influenced and contaminated by these foreign influences and ideas" (Cisneros, "Returning"). Yet, as the notion of the independent woman becomes an integral part of their personality, they overcome their identity crisis, which marks a next stage in their mental development.

Despite the social restrictions, both characters intend to become an independent woman, a decision which marks the stage of the articulation of wishes. Esperanza perceives *family* as an oppressive institution which prevents women from obtaining autonomy and equality, therefore she decides to refute the traditional gender roles of Chicano culture: "I have begun my own quiet war. Simple. Sure. I am one who leaves the table like a man without putting back the chair or picking up the plate" (Cisneros, *House* 89). The rebellious part of her identity, which Anzaldúa calls "the Shadow Beast" (Anzaldúa 16), encourages her to leave the house on Mango Street and become a self-autonomous woman. In *Caramelo*, Celaya imagines her own house as her own world providing shelter and privacy.

Sleep a place they can't find you. A place you can go to be alone. What? Why would you want to be alone? Asleep and dreaming or daydreaming. It's a way of being with yourself, of privacy in a house that doesn't want you to be private, a world where no one wants to be alone and no one could understand *why* you would *want* to be alone. (364)

The desire for independence creates the concept of *home* for them: a house providing self-autonomy without social restrictions. Their sense of homelessness and the concept of *home* are represented as an important part of their cross-cultural identity formation since they encourage them adopt a hybrid way of thinking and realize their dreams.

The final stage of their mental development marks the acquisition of cross-cultural consciousness when both characters understand their multicultural origin and become *mestizas*. Anzaldúa calls this hybrid consciousness "*the new mestiza consciousness*" (Anzaldúa 99), a "hybrid way of thinking [...], a state of the body and mind

that empowers the border (female) subject for it includes all the cultures, races and languages that have constituted the Chicana identity" (García, "Borderland"). Both Esperanza and Celaya accept their cultural and racial hybridity and their hybrid consciousness enables them to use their identity as a bridge between cultures and blur the barriers between the different cultural patterns, but first and foremost, it destructs the male dominance. In the first vignette of *The House on Mango Street*, Esperanza introduces her family: "We didn't always live on Mango Street. Before that we lived on Loomis on the third floor, and before that we lived on Keeler" (3). The pilgrimage of the family to find a suitable house and the dreams about a real home create a sense of unity in Esperanza. Yet, in the last two vignettes, "A House of My Own" and "Mango Says Goodbye Sometimes" Esperanza loses this sense and talks about herself as a woman who was able to realize her dream of becoming an independent Chicana: "Not a flat. Not an apartment in back. Not a man's house. Not daddy's. A house all my own. [...] Only a house quiet as snow, a space for myself to go, clean as paper before the poem" (108). She transforms into an assertive, young woman, too strong for the patriarchal Mango Street to hold her back and confine her in the required female roles.

Although Esperanza becomes a self-autonomous person, who writes about the fate of Chicana women, "the Shadow Beast" reminds her of her roots by transmitting the message that she cannot detach herself from the community of women on Mango Street. Her "dream is collective and redemptive:" she realizes that she has a missionary role by becoming aware that she has to leave "to liberate the women round her from the tyrannies of male houses and male plots" (Doyle 19). Hence "Mango Street is nevertheless intimately connected to the formation of her identity as a woman, an adult member of her community, and a writer" (20). Even though it is presented as a trap for Chicanas, she fulfills her dream about her real home, which enables her to understand that Mango Street and Chicano culture are parts of her identity. Thus, Mango Street "becomes an integral part of herself, the source of her art and her freedom" (20) and her house grow into her "creative refuge" (23).

Similarly, Celaya also acquires the *new mestiza consciousness*, but instead of gaining self-autonomy, she realizes that *home* is not a house of her dreams, but it embraces her family. By learning the family secrets, understanding her parents' and grandparent's life and discovering her own femininity, Celaya "grows from a lonely child, alien to her family, to a young woman who has come to terms with her cultural existence" (Andres, "Story"), a mental development, which enables her to find her missionary role:

Maybe it's okay I can't say, "I'm sorry, Father," and father doesn't tell me, "I forgive you." Maybe it doesn't matter Father never told Mother, "Pardóname," and Mother never said, "You're pardoned." Maybe it's all right the Grandmother never apologized to Mother, "I hurt you, please forgive me," and Mother never said, "Hey, forget it, I'm over it." It doesn't matter. Maybe it's my job to separate the strands and knot the words together for everyone who can't say them, and make it all right in the end. (Cisneros, *Caramelo* 428)

Celaya uses the metaphor of the *rebozo* to define her mission since the shawl is a "powerful symbol for the various connections and cultural ties a person with a bicultural heritage is subject to" (Andres, "Story") and its "intricate weaving serves as a metaphor for storytelling, which is very important to Lala's maturation process" (Tatum, 145). Celaya preserves the ancient Mexican culture in her *rebozo* and instead of becoming an

independent person and leaving to live in her own house, she makes the decision to hold her family together. María Carmen Gonzalez claims that "the Chicana writer fears becoming La Malinche. One can thus understand why Mexican-American women writers are preoccupied with the redefinition of La Malinche" (4). Cisneros redefines the term as by the end of the narratives, Esperanza and Celaya become *mestizas* by understanding their multicultural heritage and even though they acquire the *new mestiza consciousness* in two different ways, they choose a common mission. They become writers tell people what it means for a woman to grow up and live in an oppressive patriarchal culture.

In conclusion, it is justified to claim that an interrelationship can be explored between the concept of *home* and cross-cultural identity formation in Cisneros narratives. Each selected woman character conceptualizes *home* in different ways and if any of the conditions constructing the concept is not provided, the characters are not able to adopt a hybrid identity. The Mexican characters interpret *home* as a house in Mexico in which they are surrounded by the Mexican culture, particularly the Spanish language. The deprivation of their mother tongue makes it impossible for them to consider the United States their homeland and the resulting protest against the mainstream culture excludes the acquisition of a cross-cultural identity. The second generation Chicana mother characters transform the traditional concept of the family by conceptualizing *home* as a house providing a life without the predetermined gender roles and social requirements of Chicano culture. While Esperanza's mother dreams on a house providing possession, privacy and a life without social restrictions, Zoila builds up her imaginary house in which she is adored by her husband and the hierarchy between the man and the woman ceases to exist. Even though these conditions are never given, the two characters can be considered the forerunners of a new consciousness and the advocates of the appearance of the independent Chicana woman. The third selected group of characters is the third generation youthful Chicanas, Esperanza and Celaya, the only characters who adopt a hybrid identity. Three distinct stages can be distinguished in their mental development: (1) assimilation and inner war, (2) articulation of wishes and (3) acquisition of a cross-cultural identity which enables them to become *mestizas*, multicultural women who are able to reconcile the incompatible cultural patterns of Mexican and American culture. Both *mestiza* characters conceptualizes *home* as a house of independence and self-autonomy, however, while Esperanza obtains her own house on Mango Street where she lives as an independent woman, Celaya finds that her true home is her family. With the conditions provided they are able to adopt a hybrid identity, the *new mestiza consciousness* and they realize that they have a missionary role: while Esperanza has to save the women of Mango Street, Celaya has to keep her family together.

Cisneros herself is a single Chicana woman, who just like Esperanza, made a decision to become a self-autonomous and independent woman. Admittedly, *Caramelo* is also an autobiographical novel, yet there her *mestiza* protagonist decides to keep her family together and realizes that it is her missionary role to keep the family heritage symbolized by the *rebozo*. Hence, there appears to be a definite shift towards maintaining ancient family traditions and customs in the narrative. Eighteen years passed between the publications of the two novels and in further investigation, it would be intriguing to explore the extent to which social, economic, and cultural changes that have occurred since the New Millennium have influenced the perception of cross-cultural identity, the politics of gender and race in the American society.

Works Cited and Consulted

- Andres, Julia. "Tú eres mi otro yo – Your Story is my Story. Caramelo: Strands of Memory Woven into a Universal Pattern." January 2009. Web. 22 Sept. 2012.
- Anzaldúa, Gloria E. *Borderland/La Frontera: The New Mestiza*. San-Francisco: Aunt Lute Books, 2007. Print.
- Cáliz-Montoro, Carmen. "Defying Otherness: Chicano Geopolitical, Literary and Historical Imprints." *Writing from the Borderlands: A Study of Chicano, Afro-Caribbean and Native Literatures in North America*. Toronto: TSAR, 2000: 3-17. Print.
- Cisneros, Sandra. *Caramelo – Or Puro Cuento*. London: Bloomsbury, 2002. Print.
- ---. "Returning to One's House: An Interview with Sandra Cisneros." Interview by Martha Satz. 1997. Web. 9 Oct. 2012.
- ---. *The House on Mango Street*. New York: Vintage Contemporaries, 1991. Print.
- Doyle, Jacqueline. "More Room of Her Own: Sandra Cisneros's *The House on Mango Street*." *Ethnic Women Writers*. Vol. 19, No. 4. 1994: 5-35. Print.
- García, Ana Cruz. "A Borderland Consciousness: Una conciencia de mujer in Borderlands/La frontera." June, 2008. Web. 22 Sept. 2012.
- Gonzalez, Maria Carmen. *Contemporary Mexican American Women Novelists: Toward a Feminist Identity*. New York: Peter Lang, 1996.
- Salvucci, Mara. "Like the Strands of a Rebozo: Sandra Cisneros, *Caramelo* and Chicano Identity." 2006-2007. Web. 12 Sept. 2012.
- Szadziuk, Maria. "Culture as Transition: Becoming a Woman in Bi-Ethnic Space." 2005. Web. 9 May 2012.
- Tatum, Charles M. *Chicano and Chicana Literature: Otra voz del pueblo*. Tucson: Arizona Press, 2006.

Magyarországon, hasonlóan a többi volt szocialista országhoz, drámai változások zajlottak az állami lakásszektor területén a rendszerváltozás körüli években. A második világháborút követő években meghatározó tényezővé vált a szociálszakas-szektor (Hegedűs, 3), a hajdan 27%-nyi állami lakásállomány mára 3-4%-ra csökkent (Pittini, 24). A Habitat for Humanity Magyarország fogalmazta meg az ezzel kapcsolatban felmerülő legfontosabb feladatokat:

Meg kell teremteni egy, a mostaninál kiterjedtebb, jól működő, az állam szerepvállalásán, sok szereplő kölcsönös érdekeltiségén és együttműködésén alapuló szociálszakas-bérlakás-szektor.

- Javítani kell a lakhatás megfizethetőségét.
- Komplex intézkedésekkel csökkenteni kell az energiaszegénységet.
- Újra kell gondolni a lakástámogatási rendszert.
- Oldani kell a szegénység területi koncentrációját. (Habitat)

A gazdasági élet mutatói nem vetítenek előre nagyszabású szociálszakas-beruházásokat, ezért különösen fontos, hogy a meglévő lakásállománnyal a lehető leghatékonyabban gazdálkodjunk, Pécsen is. Ehhez pedig elengedhetetlen a városban rendelkezésre álló többszáz használaton kívüli, sok esetben építészeti is értékes ingatlan jellemzőinek pontos és átfogó analízise és ismerete.

A XXI. században egyrészt változtak a szociális lakásokkal szembeni elvárások – gondoljunk csak az energiahatékonyságra (Dányi 2012) – másrészt az informatika, a számítástechnika fejlődése olyan eszközöket ad a kezünkbe, melyek használatával a korábnál hatékonyabban tudjuk elvégezni a ránk háruló feladatokat. Ezeket a lehetőségeket a hazai önkormányzatok még nem használják ki maradéktalanul. Többek között a lakáshoz jutás alapvető jogának biztosíthatóságát hivatott vizsgálni a doktorandusz társaimmal és tanárainkkal együtt alapított Szolidáris Építészet Kutatócsoport. E csoport tagjaként is az a határozott célom, hogy hatékony eszközöket találjunk az égető szociális kérdések gyakorlati megoldására.

A következőkben három konkrét lehetőséget mutatok arra vonatkozóan, hogyan lehetne segíteni az önkormányzati bérlakás-állomány megújulását.

1. Korszerű, az ingatlanokkal kapcsolatos információknak a jelenleginél szélesebb spektrumát tartalmazó adatbázist kell létrehozni. Ez segítené az ingatlanvagyonnal gazdálkodók munkáját és hatékonyabbá tenné a bérbeadást, az ingatlangazdálkodást.

Pécs Megyei Jogú Város 14/2006. (IV. 29.) önkormányzati rendelete öt fő szempont alapján sorolja kategóriákba a lakásokat:

- I. A lakás komfort fokozata
- II. A lakás, épület minősége, építési módja
- III. A lakóépület állapota
- IV. A lakóépület településen belüli fekvése
- V. A lakás épületen belüli elhelyezkedése

A rendszer elvileg alkalmas lenne arra, hogy korrekt, a lakás állagától, elhelyezkedésétől függő bérleti díjakat állapítsanak meg. Ennek maradéktalan megvalósítását akadályozza, hogy nem áll rendelkezésre egy, a besoroláshoz szükséges minden információt tartalmazó adatbázis. A besorolást a vagyonkezelő munkatársai személyes helyismeretük, tapasztalataik alapján végzik, illetve végezték, amikor a lakások a város tulajdonába kerültek. Egy lakás, ha egyszer besorolták egy kategóriába, akkor nagy valószínűséggel abban is marad, mert senki nem követi az épületek állagának változását. Nincs nyilvántartva sem az építés éve, sem az épület szerkezete, sem a fűtés módja. Hatékony ingatlangazdálkodási rendszer akkor működhetne, ha ezek az adatok mind rendelkezésre állnának. Sőt, igazán effektív üzemeltetéshez, jövőbe mutató gazdálkodói

szemlélet érvényesítéséhez további mérőszámok, tulajdonságok felvétele is szükséges lenne. Az energetikai besorolás mellett nyilvántartásba lehetne venni, hogy milyen az épület tájolása, van-e lehetőség megújuló energiaforrások használatára, rendelkezésre áll-e elegendő hely az épületben korszerű gépészeti berendezések telepítésére, az adott környéken milyen alternatív fűtési módok jöhetnek számításba, milyen a nyílászárók minősége, állapota, a meglévő burkolatok fajtája, minősége (padló, fal, mennyezet), mekkora a lakás alapterülete, légköbmétere, falfelülete. Ezen adatok hiányában szinte lehetetlen mégcsak megbecsülni is a szükséges karbantartások költségvetését. Szomorú, hogy ezt a funkcióját egy adatbázisnak ma nem tudnánk kihasználni, mivel 2013-ban a pécsi önkormányzati lakásokban csak életveszélyelhárítást végeztek a kezelők.

Ügyfélbarát nyilvántartási rendszerben a következő információk megjelenítése is mind azt segítené elő, hogy minden lakáshoz megtalálják az oda leginkább megfelelő bérlőt:

- van-e óvoda, iskola a közelben
- milyen messze van a legközelebbi orvosi rendelő
- tömegközlekedési lehetőségek, kerékpárút távolsága a lakástól
- vásárlási, szórakozási lehetőségek, játszótér.

Ilyen, a jelenleg nyilvántartott információknál lényegesen több adatot tartalmazó adatbázis nemcsak a bérbeadás, karbantartás módszerét támogatná, hanem az eladásra szánt lakások értékesítését is lényegesen megkönnyítené.

2. Minimálisra kell csökkenteni az üresen álló lakások számát. A nem megfelelő állapotú lakások felújításába intenzívebben be kell vonni a leendő bérlőket. Kellően ösztönző érdekeltségi, támogatási rendszer kidolgozásával be kell vonni a vállalkozókat a lakás piac élénkítésébe.

A pécsi önkormányzat tulajdonában levő lakások kezelője a Pécs Holding Városi Vagyonkezelő Zrt. 2012-ben 4126 lakás szerepelt a nyilvántartásukban. Ez a szám az utóbbi öt évben nem változott számottevően, 2008-ban például 4198 lakása volt az önkormányzatnak. Természetes, ugyanakkor a vagyongazdálkodás szempontjából sajnálatos módon a rendszerváltozással együtt járó privatizáció során a jobb karban levő lakásokat tudták megvásárolni azok magasabb jövedelemmel rendelkező lakói. A megtakarítással nem rendelkező, alacsony jövedelmű, sok esetben munka nélküli tulajdonosok továbbra is bérlőként lakták, lakják otthonukat. Az önkormányzati lakásrendelet lehetővé teszi, hogy háromféle módon adják bérbe a lakásokat: szociális alapon, a költségek alapján és piaci alapon. A bérbeadónak természetesen használna csupán a piaci alapon történő bérbeadásból keletkezik. Ez a pécsi lakásgazdálkodás egyik fő gyengéje. Nincs olyan lakásállomány, amely bevételhez juttatná a várost. A szociális alapon bérbe adott lakások esetében pedig gyakori, hogy még a piaci árakhoz képest alacsony lakbért sem tudják rendszeresen fizetni a segélyekből, támogatásokból, alacsony nyugdíjból, alkalmi munkából élő lakók. Ahogy az a Vagyonkezelő Zrt. beszámolójában olvasható, 2012-ben a 12 hónapon felüli hátralékosok száma 1121 fő volt, tartozásuk 384.316.000 Ft volt, ami az összes befizetetlen lakbér 84,3%-a. Az az évi lakbérek 15,66 %-a kintlévőség maradt.

Ilyen fizetési hajlandóság, és több ezer, lakásra várakozó polgár mellett egyáltalán nem mellékes, hogy mindeközben az önkormányzatnak van 343 kiadatlan lakása. Ezek összes alapterülete 12.275 m². Van közöttük 110 komfort nélküli, 23 félkomfortos, 60 komfortos, és a 9 besorolás nélküli mellett 141 összkomfortos lakás. A hatályos lakbérszámítási rendelet alapján, átlagos értékkel számolva ez évente közel 50.000.000 Ft bevételkiesést jelent a város számára. További veszteség, hogy az üresen álló lakások állaga gyorsabban romlik, mint a lakott ingatlanoké. Az üresen álló ingatlanokba gyakran illegális lakásfoglalók költöznek, rontják a környék megítélését, elértéktelenítik a közeli ingatlanokat is.

A vállalkozók lakásfelújításokba való bevonásának legfőbb akadálya, hogy a szociális bérlakások bérlési díja rendkívül alacsony, még a tulajdonos fenntartással kapcsolatos költségeit sem

fedezi, nemhogy egy felújítást lehetne belőle finanszírozni. Vállalkozók akkor szállhatnának be nyereséges vállalkozás reményében a pécsi önkormányzati lakásállomány megújításába, ha az nem a szociális elven bérbeadott lakásokat célozná meg, hanem a piaci alapon bérbe adható, igényes lakásokat. Ilyen terület lehet például a hajdani ipari épületekben kialakított loftlakások piaca, amire egy pezsgő kulturális élettel rendelkező városban biztosan van igény.

3. Jobban ki kell használni a helyi egyetemen rejlő potenciált. Szorosabbra kell fűzni a kapcsolatot az önkormányzat és az egyetem, azon belül is a Szolidáris Építészet Kutatócsoport között.

A kutatócsoport az elméleti kutatások mellett konkrét, azonnal hasznosítható projektekkel szeretné segíteni az önkormányzatot. Ilyenek lehetnek például a meglévő épületek energiahatékony felújításának lehetőségét vizsgáló kutatások, és a nem lakás céljára szolgáló ingatlanok átalakításában rejlő lehetőségeket kihasználó projektek. Pécs 2008 októberében elfogadott Lakáskonceptiójában is megfogalmazták a szerzők, hogy ez utóbbi lehet az egyik kézenfekvő lehetőség a lakásállomány növelésére, hisz nemcsak a korábban már részletezett üresen álló lakásállomány terhe nehezedik a városra, hanem sok kiadatlan ipari, gazdasági, irodai ingatlan is.

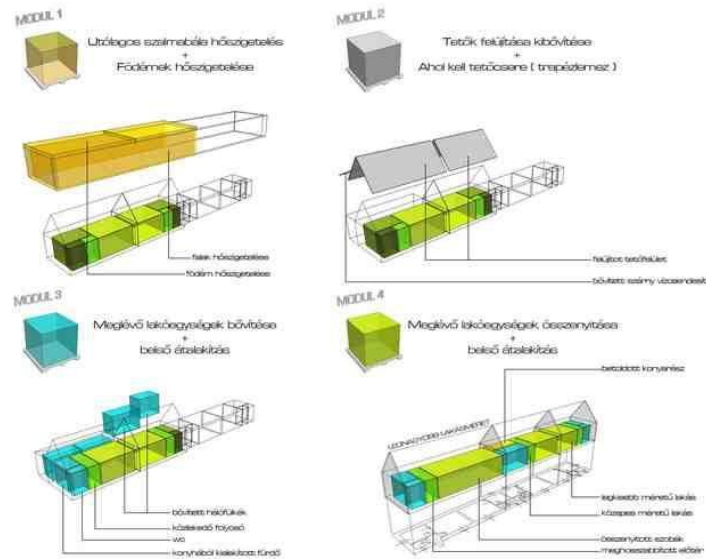
Csaba Ders, Pécs főépítésze 2013-ban hozta létre a Városműhely nevű csoportot, melynek egyik célja épp az egyetem és az önkormányzat közötti szálak szorosabbra kötésével elősegíteni városunk építészeti arculatának megújítása, friss szellemiség, új, korszerű gondolatok megjelenítése az épített környezetben. Az egyetemi építész oktatás keretében a mostani félévben a Várostervezés óra keretében a Városműhelytől kapott javaslat alapján a diákok a vasút környéki területek revitalizációjának lehetőségét vizsgálják. Számos elhagyott, üresen álló épület, kihasználatlan értékes területek várnak arra, hogy újra városunkat szolgálhassák. A félév végén kiállításon fogjuk prezentálni a vasúttársaság és a városi döntéshozók számára a diákok javaslatait.

Egy másik, előkészületben levő projekten belül a diákok szociális lakások felújítását tervezik meg és terveiket meg is valósítják. Természetesen ezzel a munkával is az üres lakások számát szeretnénk csökkenteni. A lakás terveit a hallgatók a leendő bérlőkkel egyeztetve, igényeik figyelembevételével készítik majd el. Fontos szempont a meglévő, rendelkezésre álló anyagok használata, low budget költségvetés mellett. A kivitelest a szakemberek és diákok mellett maguk a lakók végeznék. Ezzel is elősegítve a felújított lakás állagának megóvását, a tulajdonosi szemlélet erősítését.

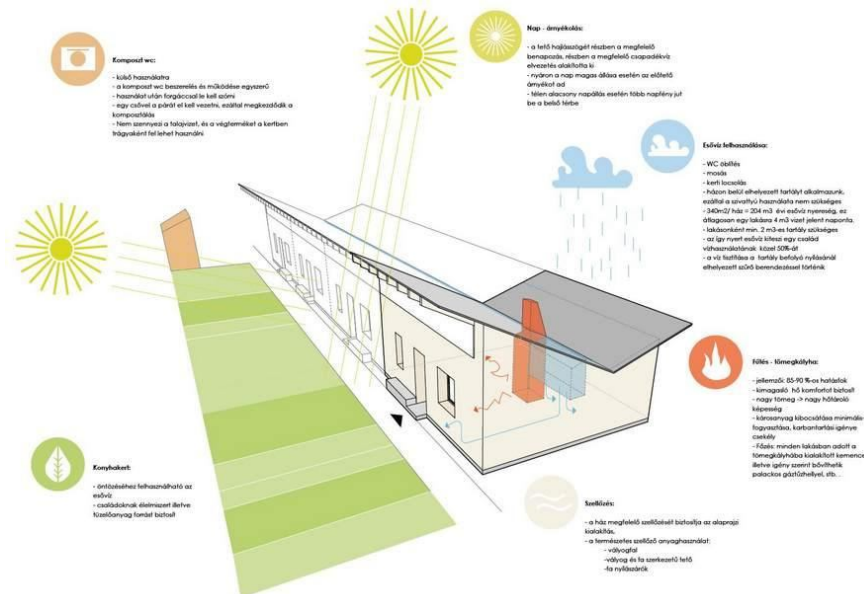
A jövőre vonatkozó tervek mellett szeretnék beszámolni egy már zajló, sikeres programról, mely az egyetem és az önkormányzat mellett számos más szervezet együttműködésének eredményeként jött létre. (Dányi 2013, 103). A Társadalmi Megújulás Operatív Program Pécs egyik legszegényebb, szegregációval leginkább sújtott városrészében zajlik. Ezt a programot követi a már meghirdetett Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program. Györgytelep hajdani bányászlakásai ma minden komfortot nélkülöző önkormányzati bérlakások. A 28 négyzetméteres otthonokban 3-4 fős családok élnek, miközben hazánkban az egy főre jutó lakóterület 33 négyzetméter (KSH). Városrendezési tervekben többször felmerült már a györgytelepihez hasonló városrészek szanálásának gondolata. Az ehhez szükséges anyagi források hiánya eddig sok helyen megakadályozta a rombolást. A hajdani lakótelepek értékeinek megismerése, és azok megőrzési lehetőségének kidolgozása a mai nemzedék feladata lehet (Körner, 192). györgytelepen a társadalmi felzárkóztatás mellett remélhetőleg lehetőség nyílik az épületállomány megújítására is. A megújulás felé vezető egyik első lépés az ENSZ Fejlesztési Programja (UNDP) által finanszírozott hallgatói ötletterv pályázat volt. A kiírók elvárása ez volt a pályázatokkal szemben: jó minőségű és fenntartható házak, lakások építése, felújítása, melyek lehetővé teszik a hátrányos helyzetű, alacsony jövedelemmel rendelkezők részére is a fenntartható lakhatás biztosítását, az eladósodás csökkentését. Ehhez minden olyan rendelkezésre álló technológia alkalmazható, mely a fenti célok megvalósulását segíti elő. A kivitelezés és a fenntartás legyen olcsó. Az épület legyen környezeti szempontból fenntartható,

energiatakarékos, környezetbarát, a pályázat tárjon fel megújuló energia-használati lehetőségeket. Tartalmazzon okos megoldásokat a drága víz és csatornadíjak csökkentésének elősegítésére is. A kiírók minden olyan innovációt örömmel fogadnak, mely a lakások komfort fokozatát a fenntartási költségek növelése nélkül javítja, beleértve a „low-tech” megoldásokat is.

1. kép: Tervezz elérhető és fenntartható lakást-pályázat 1. helyezett

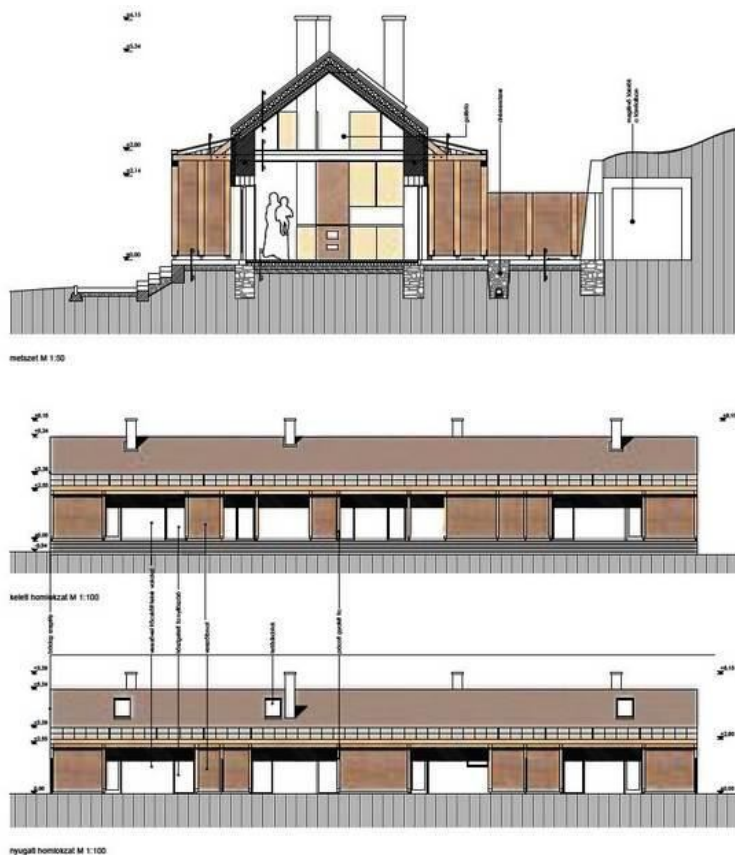

2. kép: Tervezz elérhető és fenntartható lakást-pályázat 2. helyezett

Friss, eredeti ötleteket vártak a pályázóktól, melyek bemutatják a lakások átalakításában, összenyitásban, bővítésében, korszerűsítésében rejlő lehetőségeket. Pályázni lehetett olyan új épületek tervével is, melyek a kijelölt helyszíneken egyszerűen, olcsón felépíthetőek, a környezeti és gazdasági fenntarthatóság elveinek legmesszebbmenőkig történő figyelembe vételével. A terület rendezése során is törekedni kellett a lakók igényeinek figyelembe vételére, a közösségi élet feltételeinek megteremtésére.

3. kép: Tervezz elérhető és fenntartható lakást-pályázat 3. helyezett

A pályázat kiírói tehát olyan munkákat vártak, melyek megvalósításával a szociális bérlakásokban élők életkörülményei javulnak, a lakások komfortosabbá válnak, ugyanakkor üzemeltetésük nem jelent megemelkedő környezet-terhelést és teljesíthetetlen anyagi terhet lakóik számára. Előnyt élveztek azok a tervek, melyek a helyi lakosok és az önkéntes építész-hallgatók közös munkájával meg is valósíthatóak. A pályázók tervezhettek egy-egy család számára felújítást, korszerűsítést, vagy egy többlakásos épület felújítását, korszerűsítést, amelyekbe a helyszín adta bővítési lehetőségek is benne foglaltatnak.

A pályázat eredményéről az Építészfórum is beszámolt. (<http://epiteszforum.hu/pecs-gyorgy-telep-tervezz-elerheto-es-fenntarthato-lakast>) A pályázó csapatok igyekeztek komplex megoldásokat keresni a telep gondjaira. A pályázatot a kiírók sikeresnek nyilvánították. Értékelésében a UNDP munkatársa így fogalmazott:

A kis UNDP pályázat legfontosabb céljai közül kettő már megvalósult: a fiatal pécsi építészek remek terveket hoztak létre és a kiállított művek remélhetőleg véleményformálók és a szociális lakhatásra vonatkozó sztereotípiák megváltoztatásához is hozzájárulnak. A harmadik cél az, hogy a pályaművekben szereplő legjobb javaslatok beépüljenek a városrehabilitációs és lakásfelújítási folyamatokba is. Reméljük hosszabb távon ez is sikerül. Gratulálunk a pályázóknak helyezésre való tekintet nélkül, és gratulálunk a pécsi egyetemnek a szakmailag kiváló és fogékony, társadalmi gondokra érzékeny fiatal építészek neveléséhez.

A pályázat lezárultával az egyetem megbízást kapott a TIOP pályázat keretében benyújtandó engedélyezési tervek elkészítésére. Nyáron oktatók, doktorandusz hallgatók és szakmai gyakorlaton levő diákok a pályázat eredményeinek felhasználásával tervezték meg a kolónia

felújítását. Az önkormányzat a terveket benyújtotta, bízunk benne, hogy pozitívan bírálják el döntéshozók a pályázatot.

A Szolidáris Építészet Kutatócsoport tagjaként az egyik legfontosabb építészeti feladatnak tartom a lakáshoz való jog kielégítését. Meggyőződésem, hogy munkánk elő fogja segíteni városunkban a lakhatási problémák enyhítését, hozzá fog járulni Pécs építészeti értékeinek gyarapításához, és megteremti egy társadalmi problémák iránt fogékony fiatal építész nemzedék létrejöttének lehetőségét.

Irodalomjegyzék

- Dányi Tibor Zoltán, 2012. *Pécsi panel passzív ház szintű felújítása*: Építészfórum, <http://epiteszforum.hu/node/21662>
- Dányi Tibor Zoltán, 2013. A városi szegregáció csökkentésének építészeti lehetőségei in *Fiatal műszakiak tudományos ülészaka*. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület
- Habitat for Humanity, 2013. *Lakhatási szegénység és lakáspolitikai – diagnózis és ajánlások* http://www.habitat.hu/files/0602_lakapolitikaiallasfoglalas_Habitat_final.pdf 2013.08.07.
- Hegedűs J., Lux, M., Teller N. 2013. *Social Housing in Transition Countries*. New York: Taylor & Francis
- Körner Zsuzsa, 2004. *A telepszerű lakásépítés története Magyarországon 1850-1945*. Budapest: TERC.
- KSH. *A társadalmi haladás mutatószámrendszere*. www.ksh.hu/thm/tahlak.html, 2013.
- Pittini, Alice és Laino, Elsa, 2011. *Housing Europe Review 2012*. Brüsszel: COCEDAS Housing Europe's Observatory

Tervezz elérhető és fenntartható lakást, Építészfórum <http://epiteszforum.hu/pecs-gyorgy-telep-tervezz-elerheto-es-fenntarthato-lakast>

A tanulmány teljes terjedelmében a következő csatolmányban található.